

Unitárius Közlöny

KOLOZSVÁR, 1888–1948/1990. • 31. (91.) ÉVF. • 11. SZÁM • 2021. NOVEMBER • ÁRA: 3 LEJ

Fotó: Czire Alpár

Mementó

• Az emlékezés időszakában járunk. Már majd' négy és fél évszázada, hogy első püspökünk mártírhalált halt? És a szereteteink... mintha csak tegnap lett volna, hogy ölelhattük őket, hogy azt a fontos mondandót befejezetlenül hagyták, hogy a hosszú betegséget tekintve mégis megváltás volt a halál.

Az egyre csípősebbé váló reggeleken olykor köd, máskor ragyogó fény ömlik szét. Olyan dideregve állunk életünkben, mint az őszi, lombjuk vesztett fák

a hajnalokban. Vajon el tudjuk fogadni a halál közelségét? Tudunk így is örülni minden egyes percnek, az eljövendő tavasznak? Az elvesztett küzdelmeket látjuk, vagy azokat a bátrak, igazakat is észrevesszük, akik minden korban köztünk éltek és élnek?

Hisszük-e, hogy lehetünk vesztesekből az élet minden percét gyönyörűséggel megélők? Tudjuk-e, hogy a kocka bármikor fordulhat? Szabad akaratunkból hajlandóak vagyunk-e Teremtőnk akaratába simulni?

A tartalomból:

Temető kertek ösvényein

5

Dávid Ferenc, az unitárius egyház apostola

6

Megkéssett sorok

dr. Erdő János emlékére

8

Székely harisnya

11

Katonai szolgálat III.

12

Ilyenkor, novemberben

21

„Emlékezzetek tehát arra, hogy ti egykor pogányok voltatok...” (Ef 2,11a)

● **Október 6-án a kolozsvári Házsongárdi temetőben** közösen emlékezett meg az 1848–1849-es magyar forradalom és szabadságharc mártírjairól, illetve a tizenhárom aradi vértanúról Magyarország Kolozsvári Főkonzulátusa, az RMDSZ Kolozsvári szervezete, a Kolozsvár-Belvárosi Református Egyházközség és a Pro Iuventute Egyesület. Egyházunkat Rácz Norbert Zsolt főjegyző képviselte.

● **Október 7-én került sor Kovács Sándor teológiai tanár *Lapozgató. Az unitáriusok rövid története* című könyvének bemutatójára a budapesti Nagy Ignác utcai gyülekezeti teremben.** Elekes Botond főgondnok és Czire Szabolcs lelkész köszöntője után Káldos János könyvtáros mutatta be a kötetet, majd a szerző válaszolt a hozzá intézett kérdésekre.

● **A Sapientia Alapítvány székhelyén, a kolozsvári Bocskai-házban üléseztek október 12-én a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemet létrehozó erdélyi magyar történelmi egyházak vezetői.** Az ülésen részt vett Kató Béla püspök, a Sapientia Alapítvány elnöke, Adorjáni Dezső Zoltán evangélikus, Böcskei László katolikus, Csúry István református, Kovács István unitárius, Pál József Csaba katolikus, Schönberger Jenő katolikus püspök, illetve Kovács Gergely római katolikus érsek. Kató Béla püspök tájékoztatta az egyházfőket a Sapientia Alapítvány által felügyelt magánegyetemi hálózat jelenlegi helyzetéről, majd a kuratórium új tagjainak ki-nevezése rendjén egyházunk részéről Lakatos Sándor, a Berde Mózes Unitárius Gimnázium igazgatója nyert megbízatást.

● **November 4-én került sor az *Ellenálló és túlélő erdélyi unitáriusok a diktatúrában c. webináriumra, amely az International Unitarian / Unitarian Universalist Project nemzetközi unitárius és unitárius univerzalista történészeinek, lelkészeinek***

összefogása révén valósult meg. A moderátor William Schulz lelkész volt, aki az amerikai unitárius univerzalista egyház fejeként élte meg a kommunizmus bukását, s irányította az unitárius univerzalista világ figyelmét Erdélyre. Előadást tartott: Kovács Sándor teológiai tanár, egyháztörténész Erdélyből, Gellérd Judit unitárius lelkész az Amerikai Egyesült Államokból.

Egyházköri hírek

● Háromszék-Felsőfehéri Egyházkör

A Brassói Unitárius Egyházközségben október 24-én került sor Szász Ferenc lelkész kibúcsúzó istentiszteletére. Szász Ferenc szószéki szolgálatát követően Kovács István püspök prédikált. Erdő-B Vilmos és Huszár Sándor gondnokok, Szabó Előd esperes, az ULOSZ részéről Biró Attila árkosi lelkész, Kovács István püspök, Puskás B. Erzsébet nőszövetségi elnök, Máthé Vilmos brassói római katolikus plébános köszöntötte a kibúcsúzó lelkészt.

● Magyarországi Egyházkerület

A Budapesti Unitárius Egyházközségben minden hónap 2. vasárnapján családi istentiszteletet tartanak. A gyermekekkel három párhuzamos csoportban zajlik a foglalkozás: MiniManók – gyermekmegőrző a 0–4 éveseknek, Okoskák – vasárnapi iskola az 5–12 éveseknek és TiniTitkok – csoportfoglalkozás a 13–16 éves fiatalok részére.

A budapesti Nagy Ignác utcai unitárius templomban október 16-án zajlott Czire Szabolcs lelkészbeiktatója. Kriza János püspöki helynök köszöntötte az egybegyűlteket, Czire Szabolcs szószéki szolgálatot végzett, amelyet Kovács István püspök beiktató beszéde követett. Közreműködött Vékás Boróka népdalénekes, a Budapesti Unitárius Kamarakórus Mészáros Nóra énekvezérrel és a gyülekezet fiataljai. Köszöntőt mondott Buzogány Zoltán helyi gondnok, Kászoni-Kövendi József ny. lelkész, Fűredi György gyülekezeti tag, Elekes Botond főgondnok, Koppándi

Botond Péter teológiai tanár, Léta Sándor, Szilágyi Szilamér, Lőrinczi Levente és Erdő Imola lelkészek.

Október 17-én a Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség hálát adott, hogy 2018–2020 között sikerült a templom külsejét teljesen felújítani, valamint megemlékezett arról, hogy 85 évvel ezelőtt szentelték fel az akkori Állami Telepen otthonra találó erdélyi menekült unitáriusok által épített templomot. Szolgált Kriza János püspöki helynök. Köszöntőt mondott Szaniszló Sándor 18. kerületi polgármester, Elekes Botond főgondnok, Korányi András evangélikus lelkész, Szász János mérnök. Csörsz Rumen István irodalom- és zenetörténész Bogáti Fazakas Miklós unitárius zsolttárait adta elő. Kovács István püspök táblaavató beszédet és áldást mondott.

● Székelyudvarhelyi Egyházkör

Őszi hálaadás ünnepén (szeptember 26-án) híres unitáriusok arcképcsarnoka címmel megnyílt id. Bancsi-Rigó István grafikai kiállítása a homoródszentmártoni unitárius egyházközség Dávid Ferenc Ifjúsági Házában. Az alkotó munkáit az egyházközségnek adományozta. A tárlatot Pál János helyi lelkész nyitotta meg, és ismertette a tizenkilenc unitárius személyiség életét és munkásságát, akikről fényképek és korabeli rajzok másolatai után a rajzok születettek.

A zetelaki gyülekezetben október 10-én egy év kihagyás után megszervezték a családi napot.

● Székelykeresztúri Egyházkör

Október 22-én a Berde Mózes Unitárius Gimnáziumban leleplezték Kristóffy Iván (1932–2021) '56-os menekült emléktábláját. Kristóffy Iván és felesége hozzájárultak a székelykeresztúri és concordi unitárius gyülekezetek testvérkapcsolati programjának kiépítéséhez, a gimnáziumban a mai napig működő ösztöndíjprogram is az ő nagylelkűségüket hirdeti. A megemlékezésen Lakatos Sándor igazgató, Szócs Annamária történelemtanár, Farkas Orsolya iskola-lelkész beszélt.

LÉLEKKENYÉR

Méltóság

KOPPÁNDI JÚLIA

Pengeéles hideg volt. Sok helyre vittünk úrvacsorát, így mire a házához értünk, beesteledett. Gyenge, szelíd fény szűrődött ki a kis konyha ablakán. Recsegett lábunk alatt a hosszú, fatornác padlója. Benyitottunk. A padlón kopott linóleum. A sarokban mosdótál. A konyhabútoron az olajfesték rétegei, mint fák kérgei alatt a gyűrűk, a múlt idő tanúi. A plattenkályhában gyenge tűz. Az asztalon koszos viaszosvászon. Kicsit olyan volt a hely, mintha hirtelen kiköltöztek volna innen, elhanyagolt és szürke volt minden. De a sarokban, egy egyszerű ágyon ott ült ő. Kicsi, szerény ágyán hófehér, ropogósra vasalt ágynemű. Ő maga gyönyörű, apró, horgolt csipkével díszített hálóingben, hófehér haja rendezett kontyban. Ahogy az ágy végénél álló lámpa megvilágította, ő maga is világított ebben a patyolat fehérségben. Olyan volt, mint egy angyal. Egy igazi angyal.

Azóta gyakran eszembe jut, és még így, sok év távlatából is átsüt ezen a történeten az erő. A tiszteletet parancsoló erő, ennek a 89 éves asszonynak a méltósága. Akit elhagyott ereje, és talán elhagyták emberei is, de dacolva nehézségeivel legalább azt a kis sarkot hófehérbe öltöztette, ami az élettere volt. Akinek egy egyszemélyes ágynyira szűkült be az élettere, de emberi tartása töretlen volt. „Erő és méltóság árad róla, és nevetve néz a holnap elé.” Mint a derék asszony, akiről a bibliai gondolatként választott fejezet is beszél.

Az évek során ilyen tapasztalatokból, találkozásból tanulva raktam össze azt, hogy szerintem mi kell ahhoz, hogy valaki teljes, igaz ember legyen. Írtam a listám a lényeges emberi tulajdonságokról, és valahogy újra meg újra, mint egy vezérmotívum, folyamatosan visszaköszött ez a tulajdonság: a tiszteletet parancsoló erő, a méltóság. Annak is a legtisztább, zsigeri fajtája. Mintegy emlékeztető, hogy mennyire jó volna tulajdonában lenni.

Mások által igen jól ismerem. Ismerjük mind. Halljuk a csendben, amivel Jézus áll Pilátus előtt. Ez a méltóság tapadt Dávid Ferenc cellájának falaira. Ott van az aradiak utolsó óráiban, ott pendül meg Damjanich mondatában, amit odavet az őt kivégző hóhérnak, „össze ne borzold a szakállam”. Ott sístereg azokban a vallatósobákban, ahol nem árulók ülnek. Ismerjük a méltóságot, aminek a félelem nem tud ellenlába lenni. Ezt a belső tartást, amit a hit és bátorság összjátéka ad. És tudjuk azt is, mennyire nehéz birtokába jutni, majd megtartani.

Ez az időszak, az elmúlt hónapok és talán a következők is, rendesen próbára tesznek. Próbára teszik bátorságunkat, és időnként megtörik erőnket. Félünk és féltünk. S miközben gyakran úgy tűnik, hogy elembertelenedik a világ, lehet, nekünk is annyira szűkül be életünk tere, mint a történetbeli kedves néninek. Én csak azt kívánom mindannyiunknak, hogy nehézségeink ellenére is, maradék erőnkkel is próbáljuk

„Erő és méltóság árad róla, és nevetve néz a holnap elé.” (Péld 31,25)

meg ropogósra vasalni és hófehéren tartani lelkünk bugyrait. Nehézségeink ellenére se hagyjuk, hogy felülkerekedjenek félelmeink, hanem hitünkbe kapaszkodva maradjunk talpon. Dolgozzunk azon, hogy bátorságunk egyenesen tartsa gerincünket. Hogy méltók legyünk az összes holnapra, amit a jó Isten ajándékba ad. Azon a karácsonyon, ott, abban a kis konyhában megértettem valamit. Nincs az a hatalom, körülmény, ami méltóságunkat elvenni képes lenne. Sokan gyakran kísérlik meg, és talán sikerül megtépzniük azt. A méltóságunkat, azt az igazit, ami ereinkben csörgedez, gerincünkben van, csak feladni lehet. Önként. Ne tedd!

LÉLEKTÉRKÉP

Bizalom újratöltve

SIMÓ MELINDA

Az autistákkal foglalkozó szakemberek kitalálták, hogy kis klienseiknek egyszerűbb a világban a mozgás, ha velük van az „énkönyvük”. Ez egy képes összeállítás a gazdájukról, amely tartalmazza, hogy kik ők, mit szeretnek, melyek kedvenc ételeik, mi a napi rutinjuk. Csupa olyan dolog van az „énkönyvben”, amit mi ugyan könnyedén elmondunk magunkról, de ezt egy autista embernek közölni a világgal hihetetlen nagy akadály.

Több mint egy évtizede ezt a módszert bevitettem a lélektanoktatásba is; vagyis kérek a diákoktól egy olyan könyvet, ami róluk szól. Talán azért, mert művészeti líceumban oktatok a pszichológiát, és itt az önkifejezést nem csak én várom el, ennek ellenére mindig meglep, hogy mennyi lelkesedést, munkát, energiát képesek ebbe a feladatba belevinni a diákok.

Varázslatos munkák születnek. A fiúk, akiknél ez a feladat elsöre nem örvend osztatlan sikernek, nos, ők lepnek meg leginkább. A lányok közül sokan a feladat lejárta után is éveket vezetnek a saját énkönyvüket.

Tavaly, amikor kiadtam a feladatot, az egyik diák megkérdezett: „Tanárnő, mi a garancia arra, hogy bizalmasan fogja kezelni, amit mi az énkönyvbe leírunk?” Meglepett a kérdése, mert korábban a személyem maga volt a garancia arra, hogy bizalmasan kezeljek mindent, ami nem életveszély.

Az időzítésre kezdtem el figyelni, hogy megértsem, honnan érkezett ez a kérdés. Pont akkor, amikor körbevesz egy nagy bizalmatlansági tenger, kapom ezt a kérdést.

A bizalom alapja a kiszámíthatóság, a komfortzóna, hogy erős támpontjaim vannak a jövőm alakulásával kapcsolatosan. Ehelyett most kiszámíthatatlan minden, nem tudjuk, hogy lesz-e gólyabál, kicsengetés, online vagy offline lesz-e a sulis, mikor, ki betegedik meg a környezetünkben, kinek a véleményére hallgassunk, mire összpontosítsunk. Kibukik tehát egy olyan kérdés, amely kimondatlanul ugyan, de ott van mindannyiunkban: kiben és miben bízhatok ebben a megváltozott időszakban?

A diák számára a tanár a döntéshozó. Mi, felnőttek, döntéshozókat delegálunk helyi és országos szintekre.

A környezetünkben uralkodó káosz most arra enged következtetni, hogy döntéshozóink is válságban vannak. És ilyenkor mi van?

Viktor Frankllal vallom: „Amikor már képtelenek vagyunk változtatni egy helyzeten, akkor változtatunk meg saját magunkat.”

Amikor képtelenek vagyunk bizalommal fordulni a környezetünk felé, ideje annak, hogy saját önbizalmunkon dolgozzunk.

Nekem az önbizalmam megerősítésében sokat segítenek a történetek. Családi történeteink, amelyekből kiderül, hogy elődeim hogyan lépték át saját énhatáraikat, és váltak önkiteljesedettebb embereké.

Ilyenkor olvasmányélményeimben is azokat a történeteket keresem, amelyben a hősnek van egy fejlődési útja, és konkrét jellemvonások, értékrend viszi előbbre.

Ami pedig a legsűrűbben tükrözi az önbizalom megszerzésének útját az maga a mese. A mese lényege, hogy a hős elindul, kilép a megszokottból, kilép a komfortzónából, kilép az ismeretlenbe, és ettől válik gazdagabbá, erősebbé, szebbé.

A mesehősök azonban nem kiugranak, hanem előkészítik az útjukat. Először számba veszik erőforrásaikat: táltos lovaikat, varázsszőnyegeiket, álmot hozó furulyáikat.

Amikor körülöttünk bizonytalan minden, akkor nekünk is érdemes erőforrásainkat átnézni: miben vagyunk erősek, hogyan szeretnénk még erősebbekké válni, kikre számíthatunk, hol van a mi varázserőnk?

És ilyenkor megerősödik bennünk, hogy a külvilág bizonytalanságát belülről tudjuk kiszámíthatóvá tenni, azzal a belső hittel, hogy a nehéz helyzetekben mindig akadnak segítők. Neked hol vannak az erőforrásaid? Kiben, miként találsz meg biztonságot? Énkönyved lapjain melyek lennének a legfontosabb közleményeid?

HITFORRÁS

Temetőkertek ösvényein

KISS ZSUZSÁNNA

„Uram, te voltál hajlékunk nemzedékről nemzedékre. Mielőtt hegyek születtek, mielőtt a föld és a világ létrejött, öröktől fogva mindörökké vagy te, ó, Isten! A halandót visszatérid a porba, és ezt mondod: Térjete vissza, emberek! Mert ezer esztendő előtted annyi, mint a tegnapi nap, amely elmúlt, mint egy őrváltásnyi idő éjjel. Elragadod őket, olyanok lesznek, mint reggelre az álom, mint a növekvő fű: reggel virágzik és növekszik, estére megfonnyad és elszárad... Taníts úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk!” (Zsolt 90,1–6.12)

Memento mori! – emlékezz a halálra – szól a középkori figyelmeztetés, s ha tenyerünket vizsgáljuk, az ott kirajzolódó M betű is erre emlékeztet. Egy halállal tartozunk – tartja a népi bölcsesség, emlékeztetve arra, hogy az embernek egyetlen igazi adóssága van, amelynek lerovását nem kerülheti el. Az embert teremtése óta foglalkoztatják a halál, az elmúlás és a halál utáni lét kérdései, s a történelem során az emberi tapasztalás, a lét és nemlét összekapcsolásának vágya különböző szokásokat, hagyományokat alakított ki. Pogány és keresztény elemek keveredéséből alakultak ki a különböző kultúrák halálhoz vagy az elhunytakhoz kapcsolódó ünnepei. Keresztény kultúrkörben a halottak estéje Mindenszentek előestéjén van, amikor a hívő ember gyertyát gyújt szerettei sírján, mintegy biztosítva a túlvilág felé haladást. Egy ősi erő, a félelem a mozgatója e cselekvésnek. Félelem attól, hogy az elhunyt nem tud továbblépni üdvössége útján. Unitárius, hívő emberek lévén nem hiszünk pokol és mennyország létezésében, következképpen a gyertyát sem azért gyújtjuk meg szeretteink sírján, hogy túlvilági útjukat megvilágítsuk, hanem azért, hogy rájuk emlékezzünk. Hiszünk abban, hogy a halottak napja félelem nélküli, békességgel átítatott ünneplése azok életének, akikre emlékezünk, akiket szerettünk.

Mint minden ünnepre készülés, a halottak napjára készülés is várakozással tölt el. A találkozás várakozásával. Hiszen olykor családi ünneppé magasztosul egy-egy találkozás. Hazaérünk, hazavárunk. Megvásároljuk a gyertyákat és mécseseket, a krizantémokat leszedjük kertünkben, megtervezzük a temetőlátogatás idejét és módját. S ezeken a napokon sokszor jutnak eszünkbe ők, akik elmentek abba a síron túli világba, ahová mi csak hitünk által, szeretetünkkel érhetünk el. Aztán a halottak napjának esti szürkületében elindulunk csendes ösvényeken, és tudjuk, melyik a legrövidebb út. Nemcsak kint, a hűvös őszben, hanem lelkünk mohaszőnyegén is lépdelünk. Az avar-

ban óvatosan járva sokakkal találkozunk. Élőekkel is. Meggyújtjuk a gyertyát, és a lángot nézve emlékezünk. Szülőre és testvére, rokonra és barátira, akik ott és akkor olyan közel kerülnek hozzánk. És nincs harag, nincs harc, csak megnyugvás és békesség, kint és bent.

„Köröttem csend – és temető.
Csak néha suttog valami,
csak néha lehet hallani:
ez ő, ez ő, ez ő! –
Azután minden újra csendes,
és álmodik a temető.

Én hajtott fővel ballagok,
s a néma árnyak szembe jönnek,
s a sírkeresztek rám köszönnek,
és mind az igazi Nagyok –
Én, a halottak ismerőse,
révedő szemmel ballagok.

Utánam huhog a Jövő,
a Múlt, Jelen, a sok kereszt,
s az árnyak kara zúgni kezd:
ez ő, ez ő, ez ő! –
Azután minden újra csendes,
és álmodik a temető.” (Dsida Jenő: *Temetőben*)

Minden temetőbeli megállás, minden gyertyagyújtás és méltóságteljes ünneplés visszaterelei gondolatainkat ahhoz a titokzatos M betűhöz ott, a tenyerünkben. Emlékezünk! Arra is, hogy mulandó emberek vagyunk, akiknek adatott egy ajándékélet. Ki kell hoznunk belőle a legtöbbet, a lehető legtöbb jót, a lehető legtöbb szépet, mert a jó Isten ezért adta nekünk ezt az ajándékát. Ezért kell bölcs szívvel számlálni napjainkat, bízva Isten jóságában és gondviselésében, hinni, hogy akik már nincsenek fizikai valóságukban itt, velünk lehetnek a lélek hullámhosszán, mert a szeretet összekapcsol és megtart.

Dávid Ferenc, az unitárius egyház apostola

GÁLFALVI GÁBOR

• Bár a reformátorokat mindenütt üldözték, a reformációt mégsem tudták feltartóztatni. Beteljesült Jézus mondása, hogy akik a testet megölik, a lelket nem ölhetik meg. Börtönök és máglyák között is elterjedt a reformáció Európa különböző országaiban. Lelkes apostolok behozták hozzánk, Erdélybe is. Itt a többi országhoz mérten aránylag még könnyebben terjedhetett, mert egy olyan apostoli szellemű férfi állott az élére, amilyen volt Dávid Ferenc. Az ő nevéhez fűződik Erdély reformációja, s azzal együtt a magyar unitárius egyház megalapítása.

Dávid Ferenc a hagyomány szerint 1510-ben született Kolozsváron, a kutatók szerint valószínűbb, hogy 1520 körül. Apja egyszerű polgárember volt, de egyszerű származása mellett is több szorgalom és több törekvés volt benne, mint sok előkelő család gyermekében. Dávid Ferencet szülei papi pályára szánták, s a kolozsvári iskola elvégzése után Gyulafehérvárra vitték, ahol a püspöki székhely is volt. Itt kitűnő eredménnyel végezte tanulmányait, olyannyira, hogy azok végeztével tanárnak és segédpapnak alkalmazták. De ő nem elégedett meg ezzel. Még tovább akart tanulni. Különösen vágyott Németországba, Wittenberg városába, ahol abban az időben a reformáció már el volt terjedve. Nagy szorgalommal tanulmányozta Luther iratait és a Bibliát. Különösen ez utóbbit annyit olvasta, hogy azt nagyrészt könyv nélkül tudta.

Külföldön töltött tanulmányi éveit hazajött, előbb iskolaigazgató lett Besztercén, s onnan hamarosan Péterfalvára ment plébánosnak. Itt sem maradt sokáig, mert szülővárosába, Kolozsvárra hívták meg, hogy itt legyen a városi iskola igazgatója. Közben egyszerre két helyre, Kolozsvárra és Nagyszébenbe hívták papnak. Végül Kolozsvár meghívását fogadta el.

Bár eddig is hirdette Luther tanait, de most egyenesen az élére állt a reformációnak, s ettől kezdve ő lett annak vezére, ami abból is kitűnik, hogy a lutheránusok őt választották meg püspöknek. Alig hogy a Luther tanai elterjedtek, nyomban terjesztői akadtak a Kálvin tanainak is. Nagy tudásával többször vitakozásba bocsátkozott a Kálvin-hitű prédikátorokkal, s könnyen le is győzte azokat. Különösen az úrvacsora kérdése volt az, ami legtöbb vitakozásra adott okot. Ezen a kérdésen sokat töprengett Dávid Ferenc. Mert ő arra törekedett, hogy a vallásban se fogadjon el semmit vakon, hanem igyekezett mindent megérteni, hogy másoknak is megmagyarázhassa. Közben ő maga is rájött, hogy az úrvacsora kérdésében a Kálvin felfogása közelebb van az igazsághoz, mint a Lutheré, így a Kálvin felfogásához csatlakozott. Hogy a kérdés valamiképpen tisztázódjon, Dávid Ferenc közbenjárt

a fejedelemmel, János Zsigmondnál, hogy hívasson össze országgyűlést. A fejedelem Nagyenyedre hívatta össze az országgyűlést, amelyre maga helyett Blandrata György nevű orvost és hittudóst küldte el megbízottul. Bár mindent megtettek (ti. Blandrata és Dávid Ferenc), a kiegyezés nem sikerült, mert a szászok hajthatatlanok voltak. A szászok megmaradtak a lutheránus vallás mellett. A magyarság pedig, élén Dávid Ferencel, a Kálvin vallásához csatlakozott.

Így indult meg Erdélyben a lutheránus és református egyház. A református egyház püspökéül Dávid Ferencet választotta, akit János Zsigmond is udvari papjának nevezett ki. Dávid Ferenc tovább kutatott, kereste az igazságot. Ebben a munkában támogatta őt Blandrata György, aki nagy tudós volt. A Szervét Mihály által terjesztett valláshoz csatlakozott, mert a szentháromságot nem fogadta el. A szentháromságtagadó Blandrata megismertette tanait Dávid Ferencel, aki tanulmányozta Szervét Mihály munkáit.

Dávid Ferencnek választania kellett a nyugalmat és biztonságot adó református püspökség és a bizonytalanság útjára vivő egyistenhit között. Habozás nélkül az utóbbit választotta. Meggyőződött arról, hogy a szentháromságot sem az Ó-, sem az Újszövetség nem tanítja. Az Isten mind lényegében, mind személyében csak egy. Ez az egy Isten a világ teremtője, fenntartója, kormányzója. Így rálépett arra az útra, amely az unitárius egyház megalapításához vezetett. Elején csak a barátainak mondta el új meggyőződését, később a templomban is hirdetni kezdte. Ez Mélius Juhász Péter református püspök fülébe jutott, és el akarta hallgattatni Dávid Ferencet. De ő nem ijedt meg fenyegetéseitől, sőt könyvekben fejtette ki nézeteit, s elküldte ellenfelének. Rövid időn belül négy könyvet adott ki. Ellenfeleit nem győzték meg az érvek, ezért megkérte a fejedelmet, hogy hívassa össze a feleket hitvitára. A fejedelem teljesítette kérését. Ezen a gyűlésen a fejedelem is megjelent Gyulafehérváron. A vita heves volt, de a végén Dávid Ferenc lett a győztes, amit az is bizonyít, hogy a fejedelem és az ország főurainak nagy része az unitárius vallásra tért át. Dávid Ferenc győzelmének híre hamar eljutott Kolozsvárra. Nagy diadallal fogadták Kolozsváron. Felállott egy nagy kerek köre, s onnan egy szép beszédet intézett a sokasághoz, amelynek hatására egész Kolozsvár városa unitáriussá lett. A nép vállára vette, és bevitte a templomba. Az áttért hívekkel együtt ez a templom is unitárius lett. Nagyváradon is mintegy háromezren az egy Istennek lettek követői. Az új vallást a latin „unus” szó után elnevezték unitárius vallásnak. Közben Tordán és Marosvásárhelyen is e val-

lást törvénybe iktatták. Dávid Ferencet most már az új, unitárius egyház püspökévé választották.

Közben János Zsigmond unitárius fejedelem fiatalon meghalt, így Dávid Ferenc és követői elvesztették pártfogójukat. Blandrata, Dávid Ferenc egykori barátja volt az, aki az új fejedelemnél feljelentést tett ellene. Ez eltiltotta a prédikálástól, s mint foglyot őriztette saját házában Dávidot, majd Gyulafehérváron ítéletet

hirdettek felette. Dávid Ferencnek veszni kellett, mert saját híveinek egy része is, élén Blandratával, ellene fordult. Ezen a gyűlésen holtig tartó börtönre ítélték 1579-ben. Rögtön Dáva várába szállították az ekkor már beteg püspököt. Néhány hónap múltán meghalt. Hogy hová temették, azt sem tudja senki biztosan. De emléke él minden unitárius ember szívében, hiszen Dávid Ferenc az egy Isten hitét hagyta reánk.

Petróleumlámpa

SZILÁGYI SZILAMÉR

Dákász Aranka dédnagymamám emlékére

• Egy zöld komód van a nappalimban, restaurált, régi kisszekrény barna fiókokkal. Rajta egy petróleumlámpa, szürkés fémtalppal, sárga, bordázott burával és egy átlátszó lámpacsővel. Első ránézésre olyan, mint bármelyik régi falusi petróleumlámpa. Talán nem is értékes. Dédnagymamámtól kaptam, szoktam mondogatni annak, aki betoppan hozzám, és megpillantja. De így, hogy írok róla, bevallom, ez a petróleumlámpa valójában a bennem élő gyermek számára az első találkozást jelenti a halállal. Serdülő voltam, amikor utoljára láttam dédnagymamámat. A Kicsi utcában lakott egy erdővidéki faluban, pontosabban ide hozták feleségnek Nadrágról, a Ruzska-havas pereméről, Bánságból. Hat gyereket szült, vénségére náluk lakott beosztva, hogy mindenki egyformán vegye ki a részét az idős édesanya gondozásából. Aznap, amikor meglátogattam, még gyapjút tépett vagy tán kukoricát bontott, nem emlékszem jól, de dolgozott, még bőven túl a nyolcvanon is. Nem látott jól, a szemén szürkehályog volt, a keze remegett, alig tudott fogni, mosdani egyedül nem volt képes. A tornácról a szobába hívtam, hangosan beszéltem, hogy halljon, és fogtam a kezét, hogy ne essen el, amíg elértünk az ágyhoz. Az illendő unoka-dédi kérdések után mesélt a gyerekkoráról, az erdőről, aminek a közepén született. A világról, ami gyermeki szemeim előtt kétszer nyílt ki: ha dédi mesélt, s ha Fekete István regényeit olvastam. Végül felolvastam neki a német házit, igeragozás volt. Ákombákom betűk, helytelen kiejtés, rossz ragozás, de egyedül ő tudott az egész családban németül, s akkor még nem volt divat a magánóra. Megdicsért, aztán nem engedte, hogy segítsek, és remegve felállt, elbotorkált a zöld kredencig és a kezével tapogatózni kezdett, odanéztam, hátha megint segíthetnék. Egy szürke kis egér döglött teteme felé matatott a kezével, s ahogy megpillantottam nem mertem szólni. Megtalálta az üveg cukorkatartót, ugyanazzal a kezével kivett két bonbont, felém nyújtotta és szótlanul, nehe-

zen, keserűen szopogattam el az édességet. Azt ott, akkor nem lehetett visszautasítani. Besötétült minden. Riadtan bámultam körbe, por mindenütt, a pléhtányér, amiben a reggelit kapta, ott volt mosatlanul kanállal az ágy mellett, az egér többnapos teteme, az üveg cukorkatartó és egy petróleumlámpa. Hűvös volt minden. Menni akartam, megöleltem és akkor azt mondta, hogy vigyem el a petróleumlámpát, ami ott az asztalon, mert nekem adja. Jól emlékszem, arra hívatkoztam, hogy focizni megyek és most inkább nem vinném el, mert összetörhet, és amúgy is, biciklivel vagyok, de majd egy következő alkalommal. Akkor dédi azt mondta, hogy nem lesz következő alkalom, mert ma meg fog halni. Hihettem volna neki, de gyerek voltam, és nem tudtam, hogy mi az a belső hang, ami néha súg az elmének, a rációnak. Foci után mentem csak haza, otthon keresztanyám könnyes szeme várt, s nagyapám arca olyan volt, mint még soha, tanácstalan rémület uralkodott rajta. Mama szépen félrehívott, leültetett a fásládára, megsimogatta a fejemet, és azt mondta, hogy dédimama meghalt. Mint a villám, úgy csapott át rajtam, hogy hiszen ő megmondta, ő szólt, hogy nem lesz több találkozás, hogy vigyem el a lámpát. A temetés után a szűk család ott maradtunk egy keveset a temetőben, búcsúzkodni, megsimogatni a földet és történeteket mesélni dédiről. Én két héttel mama halála után mertem csak elmondani keresztanyámnak, hogy dédi mit mondott nekem az utolsó napján. Így került hozzám a lámpa, keresztanyám elhozta, és huszonöt év után ott van a nappali komódján. Mindig, amikor a szemem megakad rajta, átvillan a fejemen, hogy még azok is, akiket nagyon szeretünk, egyszer meg fognak halni. A lelkünk él csak tovább, ott bent azok szívében, akik majd rólunk mesélnek, akik minket szerettek nagyon. Közeledik november elseje, a halottak napja. Lehet, nem tudok hazamenni a sírjához, és lehet, hogy elérkezett az idő, hogy meggyújtsam a petróleumlámpa kanócát.

(Megjelent a szem.ro portálon)

Megkésétt sorok dr. Erdő János emlékére

MÁTHÉ DÉNES

• Amikor kezembe vettem az ez évi unitárius falinaptárt, és áttekintettem a jelentős évfordulók listáját, meglepetten vettem tudomásul, hogy már huszonöt év telt el Erdő professzor úr halála óta. Így írom most, professzorként emlegetem, mert bár sokan tudják, hogy püspökként érte a halál, de a mi számunkra, akik tanítványai voltunk, leginkább teológiai tanárként jelenik meg, ha emlékezünk rá. És talán így vannak azok is, akik távolabbról ismerték őt.

Ezek az emlékek, emlékezések – mint a legtöbb dolog a világon – sokszínűek, gyakran homlokegyenest ellenkezőek, és általában is ellentmondásosak. Ez derült ki azokból a beszélgetésekből is, amelyeket közös ismerősökkel róla, az ő személyiségéről folytattunk az elmúlt években, évtizedekben. Meghökkenve tapasztaltam, hogy vannak, akik csak „kifelé” néznek, s a szájkát Erdő professzor szemében is észreveszik vagy látni vélik. De nemcsak ez a vakság bántott, hanem az a kicsinyesség is, amellyel egyesek az ő némely gesztusát értelmezték. És sajnos, ez a többélű világtalanság megvagdoshatja bárki emberfia arcát.

1. Amikor a teológiára készülve felkerestem a püspökség épületének második emeleti könyvtárszobájában, először is előzékenysége, jóindulata, határozottsága tűnt fel nekem. Felsorolta a felvételi vizsga tárgyait, elvárásait, lefolyását, s bővebb tájékozódásért a teológiai intézet titkárságára igazított.

Néhány hónappal később másként találkoztunk. A teológián délután két órától mehettünk ebédelni, utána – amolyan bevett szokásként, amit mi, elsőévesek is átvettünk a felettünk járóktól – pár órás alvás következett. Az egyik nap Erdő professzor ingerült szavára riadtunk fel: „Keljenek fel! Kifelé a tanulóba!” És mi szemünket dörzsölve, szégyenkezve siettünk ki a nagyterembe, ahol mindenkinek külön dolgozóasztala volt.

Reggeli istentiszteletünk – précesünk – fél nyolckor kezdődött kolozsvári belvárosi templomunkban, amelyen minden teológus számára kötelező volt a megjelenés. Ez egyben szakmai gyakorlat is volt: az önállóan választott bibliai textus felolvasásából, egyéni imából, közös zsoltáreklésből álló rövid szertartást sorban végezték a hallgatók. A szertartáson egyik tanárunk is jelen volt, amit ma is természetesnek tartok. Más egyetemeken is, azokon a szemináriumokon, amelyeket előzetes témaválasztás és

felkészülés alapján a diákok tartanak, jelen van a tantárgyat előadó tanár, és óra végén legtöbbször megjegyzéseket fűz a tapasztaltakhoz. Néha ezt tette Erdő professzor is, de voltak olyan hallgatók, akiknek ez nem tetszett. Igaz, a professzor úrban volt ilyenkor – és máskor is – némi elfogultság. Nem szerette az izgásgaságot, a renyhéséget, a felszínességet, a beképzeltséget. És a préces után – és máskor is – szükség esetén megbíráta azokat, akiknek a szószéki szolgálatában vagy mindennapi magatartásában ilyesmiket tapasztalt.

2. Az 1970-es évek politikai, társadalmi, művelődési „világát” nem lehet a maihoz hasonlítani (de ez nem jelenti azt, hogy ez a mai jó).

Nagyon sokan leírták már, és most én is megismétlem, hogy abban a rendszerben a család és a baráti kör mellett az egyház volt az őszinteség, bensőségesség színhelye. Igaz, volt ebben – akárcsak az úgynevezett baráti körben is – valami kockázatos, de ez főleg utólag, sokszor évtizedekkel később derült ki. Voltak ugyanis az egyház belső emberei közt is olyanok, akik visszaéltek az őszinteséggel és bensőségességgel. Ezt Erdő professzor úr is jól tudta, hiszen az ötvenes évek végén így juttatták őt

is börtönbe a szolgálatos fülek és nyelvek. Emiatt óvatosan járt el, ha valamire fel akarta hívni a figyelmünket.

Az egyik alkalommal a stílusról, a nyelvhasználatról esett szó. Etikai előadása során a professzor úr arról beszélt, hogy az eszméket, gondolatokat hogyan kell befoglalni a prédikációba. Szó szerint is terítékre került, mennyire fontos az árnyalt stílus, a tudatos szóhasználat, és az is, hogy nem kell mindent elmondani, hanem úgy kell fogalmazni, hogy hallgatóságunkat elgondolkoztassuk. Úgy kell beszélnünk a szószékről (is), hogy akik hallgatnak, maguk gondolják tovább a hallottakat. És ekkor egészen váratlanul ezt ajánlotta: „Farkas Árpádot olvassák. Az ő stílusából tanulhatnak.”

A professzor úr nem idézett verspéldát e stílus szemléltetésére, és mi nem is vártuk ezt el. Elég volt magának a névnek az említése. Most viszont hivatkozhatunk az 1971-ben megjelent *Jegenyekör* című kötet (a későbbiekre most nem kell kitérni) néhány versére: *Nyarak füstje*, *Ürügyek fogytán*, *Lipovánok*, *Idegenben*, *Zsoltár*, *Özönvíz* stb., és idézhetünk is legalább egy szemelvényt az *Avaron* című versből, hogy utólag

példázzuk, milyen versvilágot és stílust javasolt nekünk 1974-ben Erdő János:

„Orra bukva az avaron,
és menni tovább mégis,
ébredtetni a nagyra nőtt,
de alvó jegenyét is,
nem hagyni, hogy a fenyvesek
zöld tűkkel beférceljék
mindazt, mi mítosztalan már,
de lelkiismeret még –”

3. Egy-két évvel Erdő János püspökünk halála után a Főtanács világi tagjaként ott voltam én is másfél napos gyűlésünkön, amelyet vidéken tartottunk meg. Az ilyenkor szokásos rövid szünetek valamelyikének a vége felé egyik lelkészünk különös dolgot mondott néhányunknak, miközben végignézett a kávézgató, cigarettázó, tereferélő jelenlévőkön: „Látszik, hogy

meghalt Erdő János. Nézzétek csak, az emberek milyen felszabadultan, ráérősen beszélgetnek. Senki sem igyekszik befelé, mint máskor, amikor még ő is közöttünk volt.”

Gyanakodva néztem a beszélőre, mert tudtam, hogy Erdő professzor egyik legőszintébb és legkomolyabb tisztelője, s egyházunk egyik legmarkánsabb szellemi egyénisége. Szemében az igazmondás derűjét és keserűségét láttam.

Huszonöt éve, 1996. július 27-én halt meg Erdő János professzor, a vallástörténet, az unitárius egyháztörténet, a hittan és az etika teológiai tanára, az unitárius egyház huszonkilencedik püspöke. Ha röviden kellene jellemeznem őt, ezt mondanám: a lelkiismeret és a megfontolt beszéd és cselekvés embere, egyházi kultúránk és közösségünk összetartója volt. Méltó és érdemes a követésre.

Huszonöt éves az Unitarcoop Alapítvány

Jézus egyik legismertebb példázata egy szamaritánus önzetlen cselekedetéről szól. Azóta is könyörülő szamaritánusként emlegetjük őt. Ismeretlen a neve, kora, foglalkozása, társadalmi helyzete. Csak azt tudjuk róla, hogy önzetlenül segítőkész ember volt. Felemelte a szükségben levő embert, ápolta és gondoskodott róla. Jutalmat nem kért és nem kapott. Jutalma az, hogy ismeretlenül, kétezer év után is példakép.

Amikor huszonöt évvel ezelőtt egy pár lelkes ember megalapította a Maros-Küküllői Unitárius Egyházkörben az Unitarcoop Alapítványt, akkor szolgálatra gondoltak. Felkarolni és segíteni azokat, akiknek segítségre van szükségük, gondoskodni azokról, akik magukra maradtak, és várják a jó szót, a vigasztalást, az együttérzést, az emberi hangot. A „nem egy másért, hanem egymásért” jelmondat volt, és ma is ez az alapítvány működésének alapelve.

Huszonöt év szép idő egy fiatal életében, ennyi idő alatt már sok mindent megtanulnak a házások is, nagy tapasztalatot nyerhet bárki a munkavégzésben. Így huszonöt év alatt egy alapítvány életében is sikerekről és kudarcokról, örömeiről és fájdalomokról lehet beszélni. Ennyi időről már érdemes lenne krónikát írni. Megörökíteni az otthoni gondozás élményeit, a találkozások szépségét, a versek nyújtotta világot, a szövés-fonás-varrás hasznosságát, a kézművestáborok hangulatát.

Az utóbbi évek, akárcsak minden ember életében, sok változást hoztak az alapítvány életébe is. A világjárvány ajtókat és kapukat zárt be. A félelem úrrá lett nagyon sok emberen. A közösségi alkalmak, rendezvények, az ünnepélyek csak korlátozott mértékben tartathattak meg. Az elmúlt évben is a nehézségek

ellenére az alapítvány végezte munkáját. Szolgált a szükségben levőket, az időseket. Támasz volt egy telefonhívás, egy integetés az utcáról az ablakon át, az ajtó elé tett kis csomag, egy mosoly. Az emberi szeretet.

Illesse köszönet mindazokat, akik ezt a szolgálatot vállalták és végezték: az alapítvány munkatársait, önkénteseit, támogatóit. Legyen áldott azok emléke, akik elhunytak. Higgyünk abban, hogy minden távozó után valakit megérint a segítőkészség szelleme és vállalja ezt a nemes szolgálatot.

Október 8-án a marosvásárhelyi Bolyai téri unitárius egyházközség Dersi János termében gyűltünk össze emlékezni az elmúlt huszonöt év örömeire és nehézségeire. Alapítók, munkatársak, önkéntesek, akik részesei voltak az alapítvány szolgálatának és szolgáltatásainak, emlékek sokaságát osztották meg egymással. Nagy László lelkész, az alapítvány soros elnöke köszöntötte a megjelenteket, és beszélt arról a szolgálatról, amelyre mindinkább szükség van, és amit egy belső érzés ösztönöz: a szükségben levők önzetlen segítése. Ez nem más, mint szeretetszolgálat. Gergely Orsolya szociális munkás az alapítvány munkájáról, a szolgáltatásokról, tevékenységekről beszélt. Megköszönte a marosvásárhelyi önkormányzat, a Maros Megyei Tanács és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatását, valamint azon magánszemélyeknek a segítségét, akik évek óta az alapítvány munkáját támogatják. Vargancsik-Thörök Krisztina Iringó, a marosvásárhelyi Művészeti Egyetem tanára, az alapítvány igazgatótanácsának a tagja előadásában arról beszélt, hogy időskorban is meg kell találni minden nap az örömforrást, és hasznossá kell lenni szereteteink, barátaink számára. Szócs Zsuzsanna Anna a marosvásárhelyi polgármesteri hivatal szociális osztályának munkatársa értékelte az alapítvány

munkáját. Ma már ismert az egész városban az Unitarcoop Alapítvány, partnere a városi önkormányzatnak a szociális munkában, ott van a civil szervezeteknek szervezett vásárokon, összejöveteleken. Kiss Zsuzsanna lelkész, a Gondviselés Segélyszervezet munkatársa köszöntötte a jelenlevőket, beszélt a közös munkáról és a segítségadás örömeiről. Kisgyörgyné Barla Júlia ny. magyartanár, aki több éven át irodalmi, verses összeállításokkal tette színessé a találkozásokat, arról a lelkesedésről beszélt, ahogy az asszonyok verseket tanultak és egyházközségekben szerepeltek. Emlékezetes a Kányádi Sándor verseiből összeállított műsor, amit a költő jelenlétében adtak elő a székelyudvarhelyi polgármesteri hivatal Szent István termében. Ünnepségünk meghívottja a nemrég Tamási-díjjal kitüntetett, Magyar Örökség díjas Kilyén Ilka színművész volt, aki versekkel köszöntötte a jelenlevőket.

Jézus bejárta a városokat és falvakat, tanított és gyógyított. Amikor látta az elgyötört és reményvesztett embereket, akik „olyanok voltak, mint a juhok

Kilyén Ilka színművész versösszeállítással lépett fel

pásztor nélkül”, akkor ezt mondta tanítványainak: „Az aratni való sok, de a munkás kevés: kérjétek tehát az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat aratásába.” (Máté 9,35–38) Higyünk abban, hogy sokan vállalják ezt a munkát!

NAGY LÁSZLÓ

A felsőórakosi unitáriusok tornya

Már régóta készülünk erre a megemlékezésre. Úgy is lehet mondani, hogy január óta, amikor is áldott emlékü Fekete Márton felhívott, hogy ne felejtsem el, az idén a templom különálló tornya kétszáz éves. Aztán elkezdett mesélni, hogy ő úgy tudja, hogy 1802-ben földrengés volt, és a 45 méter magas tornyot, amelyben három harang lakott, ledöntötte a természeti katasztrófa, majd a falu hívei úgy döntöttek, hogy felépítenek egy új tornyot, amely 1821-re készült el.

Ahogy telt az idő, ízlelgettem szavait, a történelmi tényeket, és elgondolkodtam, hogy mekkora közössé-

gi erő kellett ahhoz, hogy egy falu, egy gyülekezet felépítsen egy templomtornyot. Mennyi apró lépés kellett, mennyi imádság volt szükséges, hogy a természeti katasztrófa után, szinte a semmiből egy új, a régihez hasonló impozáns épületet alkossanak. Az egyházközség vezetőségével úgy éreztük, hogy az őszi hálaadás ünnepe megfelelő alkalom lenne, hogy mi is hálások legyünk, köszönetet mondjunk Istennek elődeinkért és azért, hogy ezelőtt kétszáz évvel volt hitűk, akarunk egy új templomtornyot építeni.

Az úrvacsorával egybekötött ünnepi istentisztelet után a templom belső udvarán hallgattuk meg Benedek-Huszár Jánosnak, Barót város polgármesterének ünnepi beszédét, amelyben kiemelte a hálaadás és a közösségi erő fontosságát. Majd megemlékezési beszédemben a következőket mondtam: „Kétszáz éve áll ez a torony, mint egy világítótorony, és fényével, hangjával minden Istent kereső ember számára hirdeti az otthonra találást, a hazatérés reményét. Hirdeti, hogy Felsőórakos népe kitartó munkájával marandót tudott alkotni Istennek és embernek... Dalcsoportunk tagjai azt szokták énekelni, hogy százéves a háromszéki szoknya, száz év múlva zengjen dalunk róla. Én azt mondom, kétszáz éves a felsőórakosi unitárius templom tornya, kétszáz év múlva is zengjen dal, ének, vers róla, s legyen mindig ember körülötte, aki felnéz és csodálkozik az ember erején és az Isten nagyságán.” Mindezek után az egyházközség dalcsoportja énekelt, majd az eseményt együttlét zárta a lelkészi lakás udvarán.

PALKÓ ZALÁN KOPPÁNY

In memoriam Kedei Mózes

Életének 71. évében, 2021. október 17-én elhunyt Kedei Mózes nyugalmazott lelkész-esperes.

Segesváron született 1951. január 21-én. Középiskolai tanulmányait a szovátai elméleti liceumban végezte, ahol 1970-ben érettségizett, ugyanebben az évben iratkozott be az Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézetbe, ahol 1974 júniusában jeles eredménnyel szakvizsgázott.

Gyakorló segédlelkészi szolgálatát 1974. szeptember 1-én kezdte a kedei egyházközségben. 1975. október 29-én lelkészképesítő vizsgát tett. 1977. október 1-től az újszékelyi egyházközségbe nyert kinevezést, itt szolgált 1990. augusztus 31-ig. Az 1988–1989-es tanév II. félévében, a Protestáns Teológiai Intézet doktoranduszaként az unitárius karon óraadói minőségben a gyakorlati teológia tárgyait oktatta. 1990. szeptember 1-jén a székelyudvarhelyi 1. számú egyházközség lelkészi állását

foglalta el, és itt szolgált 2016 decemberéig. 1994. január 15-től május 4-ig a manchesteri Unitarian Manchester College-ben tanult, 1997–2009 között a Székelyudvarhelyi Egyházkör esperese volt.

Nevéhez kapcsolódik a székelyföldi unitárius világtalálkozók megszervezése 1999 és 2016 között.

Több könyv szerkesztője és szerzője, a legismertebbek: *Vallomás magunkról 1.* Székelyudvarhely, 1997; *Vallomás magunkról 2.*, Székelyudvarhely, 1999; *Az Erdélyi Unitárius Egyház rövid története*, Kolozsvár, 2002; *Kapcsolatok...*, Székelyudvarhely, 2010; *Reménység a halál árnyékában*, Székelyudvarhely, 2018.

Október 20-án kísérték utolsó útjára a székelyudvarhelyi Bethlen-negyedi unitárius templomból a Tábor-negyedi temetőbe. A gyászszertartást Solymosi Alpár udvarhelyszéki esperes végezte, búcsúbeszédet mondott Kovács István püspök.

Pihenése legyen csendes, emléke áldott!

KOVÁCS SÁNDOR

Székely harisnya

A székely harisnya juhnyírással kezdődött. A lenyírt gyapjút kosarakban jól átmosták. Venyigekosarakban vitték a patakra, és házilag főzött szappannal, lúgos vízzel a lehető legtisztábbra mosták. Vigyáztak, hogy a gyapjútincseket a kosárból a víz el ne sodorja. A megszáritott, megmosott gyapjút a fészülőbe vitték, s aztán nagyanyám szép egyenletesre megfonta a hosszú téli estéken. Megfigyeltem, hogy a guzsalyára feltett fonnivalót az ajkaival és a sodrást végző ujjával szabályozta egyenletesre, időnként meg is nyálazta a tincseket, és ha pozdorja került a keze ügyébe, azt a másfél fogával eltávolította. Ez csak a kendernemű guzsalyokon volt érvényes. A gyapjú fonásakor a tincseket az ajka alatt az álla csücskével szabályozta egyenletesre. A gyapjút nem nyálazta meg.

A szép egyenletes gyapjúfonalat megszőtték, és singgel megmérték. Ekkor már lehetett tudni, hogy hány harisnya jön ki belőle. A ványoltatás következett, ami sokszor meglepetést okozott, mert úgy összement a szőttemény, hogy a háziasszony csak csodálkozott, hogy elszámolta magát. Olyan tömöltre kalapálta a ványoló, hogy abaposztó lett belőle, amelyet ha ollóval elvágtak, akkor sem foszlottak ki a szálai. Színes jelt varrtak a posztó mindkét végére, hogy

ne cserélődjék el a ványolóban, és ne lehessen megkurtítani a kelmét.

Következett a harisnya csináltatása. Nagyapám a hóna alá tette a posztót. Magához vett egy gomolyag „sirített” kendercérnát, egy rossz fekete kalapot és engem is magával vitt Andrásfalvára, ahol a barátja, Gagy Dénes bácsi volt a harisnyakészítő mester. A fekete kalapot azért vitte, mert abból vágták azt a pántlikát, amivel a harisnya szárának a fehérségét hosszasan megtörték, mintegy megkülönböztetés gyanánt a más vidékek viseletétől. Székelyszentmiklósról mentünk át a két Kedén, majd a Zsidó-hegy mellett ereszkedtünk be Andrásfalvára. Nagyapám parolázott a barátjával, de én úgy elfáradtam, hogy már akkor, hatévesen elhatároztam, hogy nekem soha nem kell székely harisnya. Nem is mentem többet nagyapámmal harisnyát szabatni. Amit csináltatott, azt is nélkülem hozta haza.

Nagyanyám, nagyapám régen elporladtak. Nem fonják a gyapjat, és nem szabatják a harisnyát. Az is igaz, hogy fogadalmamat nem volt nehéz betartani, mert a székely harisnya is átminősült-vedlett farmerba.

Gondolkozom azon, hogy csak az én időmben is micsoda változáson ment át az öltözködési kultúra! Ha lesz globális felmelegedés, akkor lehet, hogy a függőlevél is sorra kerül...

FARKAS DÉNES

Katonai szolgálat III.

ANDRÁSI GYÖRGY

• Egyházi szolgálati éveim alatt, de nyugalomba vonulásom után is gyakran gondoltam arra az izgalommal és gyötrődésekkel telített időszakra, amelyet teológusi éveink és az utána következő, közel egy évre terjedő munkaszolgálat alatt átéltünk. 2008 októberében egy körlevelet fogalmaztam meg és küldtem azoknak az érintett lelkészársaimnak, akik elszenvedői voltak annak a kötelező érvényű munkaszolgálatnak, amelyet kényszermunkának tartottunk, és amelyről egyházunkban soha sehol említés nem történt, vagy ha igen, akkor is csak egymás között említettük meg nagy ritkán. A levélben elküldött kérésem arra vonatkozott, hogy mindannyian írják meg egy-egy részletes beszámolóban, hogy mikor, hol, milyen körülmények között töltötték a katonai szolgálatnak nevezett kényszermunkájukat. A beszámolókat pedig majd átadjuk megőrzésre az egyházi levéltárnak.

A beszámoló nem teljes, kettő hiányzik. Azoknak az egykori évfolyamtársaknak a beszámolója, nincs meg, akik a munkaszolgálatból leszerelve nem vállalták az egyházi szolgálatot, és világi pályán helyezkedtek el, név szerint Ugró Antal és Zoltáni Brok Ákos.

Beszámolómat a munkaszolgálatról az *Unitárius Közlöny* 2021. évi június–júliusi számában már megjelent, amiért köszönetemet fejezem ki a szerkesztőbizottságnak, és az alábbiakban átadom „sorstársaim” beszámolóit.

Munkaszolgálatos katonaságom

Munkaszolgálatos „katonaságunkkal” kapcsolatos észrevételeidet helyesnek találok, legalább mi magunk is [...] többet fogunk megtudni sorstársaink megalázó kényszermunkájáról, hiszen többnyire börtönviselt, írástudatlan, a társadalom salakjából összeszedett emberek közé soroltak be minket, akik között nehéz volt embernek maradni, nehéz volt a gyakori megaláztatást elviselni. Ezeket azonban te is tudod, te is átélted.

Én a Zsil völgyében „építettem a szocializmust”. Tömbházakat építettünk Lupény felső negyedében. Teherautórakodó-munkásként dolgoztam. Építőanyagokat szállítottunk az állomásról, a legtöbbször egyenesen a vagonból raktuk az autóra a téglát, cementet, meszet. Az ömlesztett cementet olykor a raktárakban lapátoltuk olyan sűrű porfelhőben, hogy egymást is alig láttuk. Az égetett mész vagonból való kirakása még ennél is rosszabb volt. Az arcunkon aláfolyt csípős meszportól kicsordult könnyünk, amely aztán megoltódva ott égő sebeket mart szemünk alá.

Sokszor éjszaka is felköltöztek, mert vagon érkezett, és ki kellett rakni minél gyorsabban, hogy az építővállalat ne kelljen fekbért fizessen. Történt olykor, hogy egy-egy ilyen éjszaka után a reggelit lekéstük, mert a munkát nem tudtuk időben elvégezni – ilyenkor éhen maradtunk, a paroșeni-i hőerőmű udvarán található étkezdébe csak délben engedtek be, addig a kapu előtti betonon próbáltunk aludni, kipihenni az éjszakai fáradságunkat.

Május 25-én, feleségem születésnapján vittek el Kadácsból, ahová azelőtt 11 hónappal nyertem lelkeszi kinevezést, s egy fél évvel hamarabb, 1959. dec. 6-án nősültem. Feleségem, szül. Nyíri Lujza, állás nélküli tanító, az egyházközségben maradt, és fizetés nélkül töltötte el a hét hónapot és egy hetet, amíg én hazakerültem 1960. dec. 31-én, amikor törvény szüntette meg az ún. munkaszolgálatos katonaságot.

Aranyosrákos, 2008. november 24.

Lőrinczi Károly

Katonai munkaszolgálatom (kényszermunkám)

Alulírott Kiss Károly, 1935. január 27-én Nagyváradon (Oradea) születtem. 1955–1959 között a Kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karának hallgatója voltam. A teológia elvégzése, a szükséges vizsgák eredményes letétele után fel is szenteltek, s így utaztam haza Nagyváradra, várva lelkeszi kihelyezésem.

Közben el kell mondanom, hogy édesapám 1945 nyarán – a szovjet fogságot kikerülve – hazatért. A nagyváradai Berkes Vegyi Műveknél – ahonnan katonai szolgálatra bevonult – mint kereskedelmi utazó dolgozott tovább. Decemberben a Szalva–Visó-vasút-építésnél „önkéntes munkán” tüdőgyulladást kapott, és 1946. január 7-én meghalt. Édesanyám, aki addig csak a háztartással foglalkozott, két fiúgyermekkel – 10-12 éves – özvegy maradt.

Amikor 1959 késő tavaszától lelkeszi kinevezésemre, állásomra vártam, betegnyugdíjas, özvegy édesanyámra nemhogy nem támaszkodhattam, hanem nekem kellett segítségére lennem. Az akkori egyházellenes hangulatkeltésben kinevezésem késett, s abban sem lévén biztos, hogy ez mikor történik meg, munkalehetőség után néztem. A székelyhídi postahivatalnál állást kaptam.

Az unitárius egyház Püspöki Hivatalától 1959. december 16-án érkezett az értesítés, hogy mint segédlelkészt a homoródújfalusi egyházközségbe neveztek

ki, s hogy szolgálathelyemet azonnal foglaljam el. Számomra túl rövid volt ez az idő állásomról lemondani, felkészülni s azonnali válaszlevelemben közöltem, hogy a szolgálati helyemet nem tudom elfoglalni.

Nagyváraddon a mai unitárius templommal majdnem szemben volt a katonai sorozóhivatal, ahol Ugró Antal barátommal, volt teológiai évfolyamtársammal, kezünkben a katonai behívóval, 1960. március 8-án megjelentünk. Reggel 8 órától este 9-ig az udvaron tartottak bennünket, majd az állomásra vittek, ahol vonatra szálltunk. Ha jól emlékszem, csípős, hideg reggeltájt érkeztünk Nagylakra (Nädľac), de itt már nem láttam, nem találkoztam Ugró Antallal. Egy eléggé leromlott állapotban levő malomépületbe vittek, ahol lenyírták hajunkat, levetköztettek, majd meztelesenül átkergettek a fürdőbe. A fürdés után a fagyos udvaron átfuttattak – mezítláb és pucéron – a ruharaktárba. Itt először is jól behintettek DDT-vel (kb. ½ kg), majd jött a ruhaosztás. Ez úgy történt, hogy öt méter távolságból megnéztek, s dobták az alsó- és felsőneműt, sapkát és bakancsot. Ezek még tiszták voltak ugyan, de olyan elhasználtak és foltozottak, hogy még a koldus sem vette volna fel szívesen. A méret egyáltalán nem számított, úgy néztünk ki, mint a madárijesztők. Nekem 44-es a lábam, erre kaptam egy 45-ös méretű jobbos és egy 43-as balos bakancsot.

Egy hét azzal telt, hogy fegyelemhez szoktattak. Jobbra és balra átot gyakoroltattak és futtattak dombnak fel, völgynek le. Amikor a bakancs feltörte a lábam, s nem tudtam futni, a főhadnagy lehúzatta a lábballal, s leszidott, hogy miért nem mosok lábat. (Még víz sem volt, nemhogy fürdő.)

Ezután egy tanyai házba szállásoltak, ami egyetlen szobából állott, egy 4 × 4-es helyiségből. Itt keményen kellett dolgozni. Öntözőcsatornát, „díget” kellett építeni. A háromtagú csoportnak 15 köbméter, tehát személyenként 5 köbméter földet kellett kitermelni. A normát szigorúan teljesíteni kellett. Az eső állandóan szitált, a deszkapalló csúszott a targonca (talicska) és a lábunk alatt, a szürke, rongyos vattás pufajka a bőrünkre tapadt, soha ki nem száradt. S hiába esett az eső, annyi vizünk se volt, hogy a csajkát kiöblíthettük volna, csak a maradék kenyérrel töröltük ki. Tisztálkodásról szó sem lehetett. A latrina egy mély gödör volt, rajta átvette két szál deszka s amikor a dolgod végezted, arra kellett vigyáznod, hogy a nyakadba, a hátadba ne csapjon vissza. Már nem is a megterhelő munka, hanem a higiénia teljes hiánya, az összezsúfoltság s egyben a társtalanság tűnt kibíratatlannak. A tanyasi szobában áporodott szalmán és pokrócon egymás hegyén-hátán aludtunk a 16 négyzetméteren húszan. S maga a szedett-vedett társaság, amit direkt úgy válogattak össze, hogy véletlenül se kerüljön a csoportba azonos kultúrájú ember.

Körülbelül két hónap elteltével Temesvár mellé, Szakálházára (Săcălaz) kerültem mezőgazdasági

munkára. Itt kukoricakapálás volt a teendő, napi normaként 33 ár. Itt már nyári ruhát kaptunk, tisztálkodni is volt lehetőség, az időjárás is jó volt, és szabad felsőtesttel lehetett dolgozni. Igaz, hogy amíg megtanultam ezt a mérhetetlenül magasra szabott normát teljesíteni, nemcsak lebarantultam, de jócskán le is fogytam. A többségben úgynevezett „kulákcsemeték” mellett (izmos, fizikai munkához szokott tömzsi fiatalok) úgy néztem ki, mint egy szál kóró. Arra is vigyáztak, hogy senki se segíthessen senkinek, hiszen ez az intézmény arra szolgált, hogy megtörje és átnevelje az egyént, s tudatosítsa, itt csak az államhatalomnak s az azt vezető pártnak lehet szava, véleménye, s azt az egyénnek feltétel nélkül követnie kell.

A munkaszolgálat utolsó állomása Temesmóra (Moravița) volt, a jugoszláv határhoz közel. Itt iskolát építettünk. A vagonokban ömlesztett állapotban érkező cementet és mészpórt kellett kirakni, kilapátolni. A védőruha egy zsebkendő volt, amit az orrom és a szám elé kötöttem. Ezen kívül én készítettem a falrakáshoz a maltert.

A munkavezetőnk egy fiatal szász őrmester volt, aki szerint nem teljesítettük a kiszabott normát. Amikor elkértem tőle a papírokat, kisült, hogy csak az orrát tudja piszkálni, de se összeadni, se szorozni nem tud. Főhadnagyunk, egy részeges alak, unt és utált minket. Éppen ezért amikor két lábon tudott járni, igyekezett hatalmaskodni felettünk. A kantineba (étkezdé) szakaszonként, futólépésben vezényelt be és ki, öt perccel adva az étkezésre.

A fizikai terhelést, a sanyarú körülményeket elviseltük, kibírtuk, habár ennek nyomai, következményei megmaradtak. Tönkrement a kezem-lábam, hogy csak a látható dolgokról beszéljek. De a megalázás nehezen kiheverhető, gyógyuló sebet ejtett. Ugyanakkor figyelmeztet is, s megóv attól, hogy egy eszme szolgálatában, annak szolgájaként embertelenné váljak.

A fél évszázados múltra, korra ráillenek Radnóti Miklós szavai: „Oly korban éltem én e földön / Mikor az ember úgy elaljasult, / Hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra” (töredék).

És vall és figyelmeztet e kor vezető rétegéről Szolzsenyicin: „A kommunistánál kártékonyabb és veszedelmesebb embertípust még nem produkált a történelem. Cinizmusuk, szemtelenségük, hataloméhségük, gátlástalanságuk, rombolási hajnaluk, kultúra- és szellemellenségük elképzelhetetlen minden más normális, azaz nem kommunista ember számára. A kommunista nem ismeri a szégyent, az emberi méltóságot...”

1961 januárjában megszűnt a katonai munkaszolgálat (detășamentul de muncă), s így január 15-én „leszereltek”, hazaengedtek.

2009 januárjában

Kiss Károly ny. lelkes

Bakaruhában (rövidített szöveg)

Amikor a lelkészképesítő vizsga után ideiglenes felszentelésre került sor, megtudtam, hogy ez a katonai behívás elhárításáért történt [...]. A búcsúzkodás után mindnyájan repültünk haza anélkül, hogy valamit is sejtettünk volna a jövőről.

Főtisztelendő püspök úr (dr. Kiss Elek) nyári rezidenciáján, Nagymedeséren mindig meg szoktuk látogatni a püspöki családot, lelkészek és teológusok, ahol nagy szeretettel fogadtak. Július elején egy ilyen látogatásra mentem, épp akkor, amikor a gagyai lelkészi állás megüresedett. Amikor a kinevezések tárgyában érdeklődtem, a főtiszt. püspök úr felajánlotta, hogyha akarom, azonnal megkezdhetem a szolgálatot. Ideiglenes kinevezést ad, amit azonnal meg is írt, majd a formaságokat Kolozsváron elintézi. Végtelen öröm volt számomra, hogy szüleimet mentesíthetem egy gondtól (mert akkor öcsém is tanult), magam megpróbálom a független életet.

A következő vasárnap, miután Máthé Zsigmond esperesnek megmutattam az ideiglenes kinevezést, elkezdtem a lelkészi szolgálatomat. Nem volt ismeretlen a falu, hisz itt nőttem fel, ismerős volt majdnem mindenki a völgy falvaiban. Nem jelentett különösebb gondot a beilleszkedés. A Gagy pataka minden falujában szolgáltam teológiai éveim alatt.

Egyre gyakrabban jöttek a hírek, hogy katonai szolgálatból elmaradt fiatalokat és lelkészeket is hívnak be munkaszolgálatra. Nem kellett sokat várni, mert 1960 májusában megkaptam a behívót. Feleséggel már megvolt az eljegyzésünk, esküvőre készültünk, nagyon kellemetlenül érintett a behívó.

1960. május 25-én a székelykeresztúri rajoni parancsnokságon kellett jelentkeznünk. Ismerősök és kollegák találkozója volt ez a nap. Ismerősök, akik eddig valamiképpen elkerülték a behívást a környéken, s mi, frissen végzett unitárius és református lelkészek, akik nemrég fejeztük be tanulmányainkat. Még gúnyolódtak is a tisztek, hogy nem kell pünkösdre készülnünk, ezért hálásak kell legyünk. Úgy ötven-hatvanan lehettünk, akiket egy delegátus átvett, elindultunk a vasúti állomásra, de hogy merre megyünk, senkinek nem volt sejtelve sem. Egy vagon le volt foglalva számunkra. Mikor beszálltunk, lezárták az ajtókat, mintha attól féltek volna, hogy megszökünk. Már itt észrevettük, hogy különleges elbánásban van részünk. Később tudtuk meg hogy osztályellenességként kezeltek. Mi, Lőrinczi Károly, Török Ferenc és jómagam unitárius, Bencze Ferenc, Nemes Árpád és Csáki Károly református lelkészek, valamint verekedő legények, kulákfiúk, akik belefértünk az osztályellenesség kategóriába.

A Segesvár felé vezető úton megismerkedtünk azokkal is, akik Székelyudvarhelyről jöttek, akikkel sorstársak lettünk. Segesvárra beérkezve vártuk a

Brassó irányából érkező vonatot, amelynek utasai is hozzánk csatlakoztak. Az egész társaság mind egy szálíg magyar volt. A hallottak alapján megtudtuk, hogy mint munkás katonákat vagy a bányába, a Duna-csatornához, rizsföldekre, vagy építkezéshez visznek [...]. Ezzel az izgalommal teltek a percek és órák, amikor Piskire értünk. Egyértelművé vált, hogy az úticél a Zsil völgye, a bánya. A kérdés az volt, hogy a bányába vagy az építkezéshez visznek [...]. Petrozsényban, a katonai központban kiderült, hogy a nehézipari minisztérium munkáskatonái leszünk, a paroșeni-i, nemrég beindított hőerőmű szolgálatában. Rövid vonatút után a hőerőmű melletti kis állomáson leszállva, az úton túli hegyoldalban voltak azok a deszkabarakkok, amelyek otthonunknak voltak szánva. A honfoglalás könnyű volt, mert egy lelket sem találtunk a helyszínen. De találtunk rendetlenség-

A paroșeni-i hőerőmű (e-nergia.ro)

get, piszkot, amit a hőerőművet építő munkások hagytak. Egy kerek hétig az egész század a rendcsinálással volt elfoglalva. Amikor a szállások elosztása megtörtént, jött a legnagyobb meglepetés, hogy az este jöttével nem a pihenés következett, hanem az élőködőkkel, egerekkel és patkányokkal való harc. Igazi katonai tevékenység kezdődött. Tisztjeink mindent megtettek a fertőtlenítésért, de egyértelmű volt, hogy ezt a csatát nem lehet megnyerni. Be is igazolódtott, mert amikor Bărbăteni-be átköltöztünk, az egész telepet a tűzoltóság segítségével felégették, elpuccolták a föld színéről.

Közel egy hónapon keresztül a hőerőmű körüli parkokat, tereket szedtük rendbe, végeztük el az utolsó simításokat, amit szívesen végeztünk, mert a hőerőmű étkezdéjében kosztoltunk, ahol kivételes megtiszteltetésben volt részünk. A konyhán segédkeztünk, mostunk, takarítottunk, amiért a koszt minőségében kaptuk a jutalmat.

Rövid ideig tartott az aranykor, mert beosztottak az építőtelepeken a munkások kiszolgálására. Nem

volt állandó munkahelyünk, minden reggel az illetékes mesterek osztották el a feladatokat. Ha valakinek mestersége volt, oda osztották be, de ha kiderült, hogy nem ért hozzá, akkor a nehéz helyekre került büntetésből a következő napokban, amíg kegyelmet nem kapott.

Általában a szállításnál (tégla, cserép, kő, homok, cement, építési anyagok, vasak, kátránypapírok, gépek stb.) a tehergépkocsik rakodása volt a megterhelő. Az alapásás, a cementkavarás, mészsoltás, az emelődaruk kiszolgálása volt a nehezebb munka. A napi munka nehézsége attól függött, hogy az illető hogyan alkalmazkodott, miképpen végezte a munkáját. Katonatársaink nagyobb része börtönviselt volt. Korban nagyobbak, mint mi. Analfabétaiskolát kellett elindítanunk az esti pihenő alatt, aminek az volt a célja, hogy le tudják írni leszereléskor a nevüket. A napi újságolvasás (politikai képzés) ránk, a megbízhatatlankokra volt bízva, valamint a rend és fegyelem fenntartása éjjel és nappal. Tisztjeink, akik mind kiemelt bányászok voltak, a városban laktak, és csak rendkívüli esetben tettek esti látogatást a kaszárnya területén. Bennünk, lelkészekben, néhány magyar és szász katonában teljes mértékben megbíztak. A munkatelepen a civil vezetők bizalmát is élveztük, olyan mértékben, hogy a munkabeosztást is ránk bízták.

Visszagondolva erre az időre, elmondhatom, hogy olyan emberekkel ismerkedhettem meg, akikkel a találkozásra a civil életben soha nem kerülhetett volna sor. Rájöttem arra is, hogy lehet felfokozni vagy megfékezni az indulatokat, amiképpen lehet a szó és a cselekedet erejével hatni azokra, akik az erőszakot tartják mindenek fölötti erőnek. Egy-egy levél felolvasása vagy válaszirás alkalmával belenézhettem az emberek lelkébe, s milyen jó volt megérezni, hogy ezekben a sokarcú, soknyelvű, sokindulatú emberekben is benne van az Isten gyermeke, csak éppen észre kell venni.

Amikor az esztendő végén tudomásunkra jutott, hogy rövidesen a munkáskatonaság felszámolásra kerül, amikor századunkból is azok az emberek, akiknek otthon családjuk és gyermekeik voltak, elsőként leszereltek, tudtuk és tudtam, hogy közeleg a szabadság, a leszerelés. Voltak, akiknek jó szakmájuk volt (sok fizetést ígértek nekik), szerződést kötöttek és visszamaradtak, de a nagy többség hazavágyott, még olyanok is, akiket mostoha körülmények vártak otthon.

Erre az időre visszaemlékezve elmondhatom, hogy nem volt egy nyaralás, de kibírtam, amiért hálát adok a Gondviselésnek. Lett volna alkalmam az azóta eltelt hosszú idő alatt, hogy látogatást tegyek katonaságom színhelyére, de mindig visszatartott valami. Ma már úgy érzem, hogy a Zsil-völgyi látogatás, emlékidézés itt örökre megszakad.

2009. február hava

Török Elek ny. lelkész-esperes

Az én katonaságom (kivonat)

„[...] 1959 nyarán, amikor letettük a szakvizsgánkat. Negyedév után, mielőtt hazajöttünk volna, hogy elfoglaljuk lelkészi állásainkat, a Vallásügyi Hivatal Kolozs megyei akkori főinspektora, Hoinărescu úr [...] azt tanácsolta, hogy elkerülendő a behívást a katonai szolgálat teljesítésére, szenteljünk pappá. Ez gyorsan meg is történt szabályos eskütétellel, csakhogy nem ezt a szobafelszentelést ismerték el, hanem a Zsinati Főtanács [sic!] alkalmával történő liturgiális, templomi felszentelést.

A bărbănteni-i szénbánya (victormacha.com)

A Székelykeresztúr rajoni Hadkiegészítő Parancsnokság (Comisariatul Militar) parancsnokától érdeklődtünk a behívó tárgyában [...] azt a választ kaptuk, hogy a behívás törvényes volt. Ő parancsot teljesített.

Én Székelyszentmihályról 1960. május 25-én indultam el Székelykeresztúrra, Török Elekkel és Nemes Árpád református lelkésszel. Munkaszolgálatunkat kulákfiúkkal együtt Bărbănteni-ben, Paroșeni-ben és Vulkánban kezdtük meg. Hivatalos megnevezésünk (militari constructor) magyarul talán építőkatonák. Bányászoknak építettünk tömbházlakásokat (havi zsold 17 lej) [...].

1960. szeptember 28-án szereltem le. Brok Ákos később. Ő Arad megyében a rizsföldeken volt. Azért mentettek fel, mert Petrozsényben a katonai orvos megállapította, hogy a jobb kezem paralízises. A katonai könyvemben az szerepel, hogy bun pentru combatant [harcképes].

Amikor leszereltem, szeptember 28-án (1960) levélben megkerestem dr. Kovács Lajos professzorunkat, hogy szeretném letenni a lelkészképesítő vizsgát, válaszevélben közölte, hogy semmi akadály, örömmel veszik jelentkezésemet. 1960. dec. 8-án egyedül letettem a lelkészképesítő és az énekvezéri vizsgát.

1960. dec. 1. – 1963. febr. 1-ig a tordátfalvi egyházközségben szolgáltam, 1962-től 1980. nov. 18-ig Székelyszentmihályon [...]

Török Ferenc ny. lelkész

Jakab Elek hazatért

Esős, borongós őszi napok után szeptember 25-én, őszi hálaadás előnapján rásütött a nap a szentgericei unitárius közösségre, hisz egy év halasztás után ugyan, de láthatták beérni munkájuk gyümölcsét. A falu egyik híres szülöttének, tekintetes Jakab Eleknek – aki a Magyar Királyi Levéltár allevéltárosa, a Mátyás-huszárok alkapitánya Bem József tábornok csapatakban az 1848–49-es szabadságharcban, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, történetíró jogász – és ötvennyolc 1848–49-es szentgericei nemzetőrnek, akiket név szerint számontart a korabeli krónika, a falu központjában a Szentgericei Unitárius Egyházközség telkén emlékparkot hozott létre.

E háromaras terület központi helyén a fő mű, a mellszobor. Tőle jobbra és balra két emlékfal, egy-egy gyalogos huszárt ábrázoló bronz dombormű és egy-egy emléktábla. Az együttes homorú ívet alkot. Szó szerint felülemelkedik, dominálja a falu központját. Az ötlet nem újkeletű, hisz elődeink már 1926-ban művelődési házat neveztek el Jakab Elekről, amit államosítottak, és szép lassan elindult az enyészet útján. A 1989-es események után, az egyházközség az első adandó alkalommal letette visszaigénylési kérelmét, de nem sikerült visszaszerezni az amúgy is már romos épületet, csak a földterületet.

Az egyházközség nagygyűlése elfogadta a keblitanács javaslatát, hogy Jakab Elek születésének 200. évfordulójára mellszobrot és annak az ötvennyolc nemzetőrnek, akik részt vettek az 1848–49-es szabadságharcban, emlékparkot építsenek. A művészi munkával Miholcsa József szobrászművészt, hagyományörző Mátyás-huszárkapitányt bízta meg a keblitanács. Hála illeti a Székelyudvarhelyi Selwerk öntödét, a Geiger Group Romania és az UNICONS csapatát, a kőfaragókat, a backamadarasi önkormányzatot, amely partnerünk volt, a Maros megyei RMDSZ-t és Magyarország Kormányát az anyagi támogatásért. Isten áldja meg őket!

Egyik feladatomból az volt, hogy felvételeket készítsék. Ezeket átnézve arra döbbsentem rá, hogy ez a kö-

zösség több mint egy éve elkezdte térdeplésével hazánkba szentelni ezt az emlékhelyet. Hisz nagyon kevés munkafázis volt, ahol nem kellett térdre ereszkedni. A kerítés zsaluja, a vasszerkezet, a deszkák felcsavarozásánál több százszor, a talapzat kövének kiválasztásakor, a szobor rögzítésekor... A közösségi média egyik kommentelője meg is jegyezte, hogy az emberek olyanok, „mintha lelket lehelnének a szoborba”.

De a járókó lerakása – több napon keresztül – és utolsó mozzanatként az emléktáblák rögzítése is térdepelve történt. Lehet, hogy a munkavégzők nem teljesen így élték meg, de mi, szentgericeiek azt láttuk, hogy hazánk, történelmünk egy része így épül.

És eljött a nagy nap!

Jeles meghívottak, egyházi és világi méltóságok, Magyarország csíkszeredai főkonzulátusának konzulja, a Magyar Tudományos Akadémia képviselője látogatott el hozzánk. Színvonalas előadásoknak lehettünk részesei. Erdélyi családfakutató, a Magyar Unitárius Egyház levéltárosa méltatta Jakab Elek munkásságát több száz érdeklődő előtt.

És végre lehullott a lepel! Jakab Elek itthon!

A méltatások közül a legegyszerűbb, de a legtöbbet mondók: „Erdélyben még egy ilyen nincs”, vagy „Nemcsak Szentgerice ékessége, de a Nyárádmunte díszel!”

Köszönjük mindenkinek a támogatását, a biztatást, de a lehangoló kritikát is. Egy biztos, erőt próbáló feladat volt ez a Szentgericei Unitárius Egyházközségnek, de összekovácsoló erő is: megéreztük, hogy közösen sok mindenre képesek vagyunk, szerteszét búzaszál, összekötve kéve!

Tény, és sokan így éreztük akkor és azóta, az a föld, amelyet térdeplésünk szentel fel hazánkba, az örökké állni fog!

SÁNTA-BOROS JÓZSEF

Egyházköri gondnok-presbiteri találkozó Zeteváralján

Október 1–2-án a Zetevár Panzió adott otthont a Székelyudvarhelyi Egyházkör immár harmadik alkalommal megrendezett gondnok-presbiteri találkozásának, amely a „templomot kőből-fából, gyülekezetet élő emberekből építsünk” gondolata köré szerveződött. Az idei találkozóra azonban nemcsak a körri gondnokok és presbiterek voltak hivatalosak, hanem mindazok, akik önzetlen munkájukkal hozzájárulnak az egyházközségi élethez: kántorok, pénztárnokok, keblitanácsosok, egyházsegítő önkéntesek.

A kétnapos alkalmat Solymosi Alpár egyházköri esperes áhítata nyitotta meg, beszédének alap gondolata a 1Thessz 4,10–11 volt: „De kérünk titeket, testvéreim, hogy egyre inkább gyarapodjatok ebben, és tartsátok becsületbeli dolognak, hogy csendesen éljétek, tegyétek a magatok dolgát, és saját kezetekkel dolgozzatok, ahogyan elrendeltük nektek.” Az egybegyűltek közösen elénekelték a 146-os egyházi éneket, ezt követően Csiki Áron körri gondnok köszöntötte a jelenlevőket.

A találkozó első napján a templomépítés, egyházi épületek felújítása, műemlék egyházi épületek és egyházközségi megvalósítások témakörében zajlottak bemutatók. Elsőként Csete Árpád homoródalmási lelkész, az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének elnöke tartott előadást, amelyben a Homoródalmáson épülő konferenciaközpontot ismertette. Bemutatójában az építkezési feladatok és nehézségek mellett izgalmas látványterveket és képeket vetített, többek között a már megépült háromrészes épületegyüttes két szárnyáról is.

Ezt követően Demeter Sándor Lóránd székelyderzsi lelkész és Orbán Árpád székelyderzsi megbízott gondnok beszélt a falu nagyszabású megvalósításairól és jövőbeli terveikről. Demeter Sándor Lóránd előadásában a vártemplom Európai Unió és a Norvég Alap által támogatott felújítási munkálatairól beszélt, bemutatva a tanulságokat és egy-egy nehézséget is, amelylyel a munkálatok során szembesültek.

Orbán Árpád a helyi önkormányzattól bérelt iskolaépületben kialakított népfőiskolai gyakorlatról tartott ismertetőt. Többek között arra is kitért beszédében, hogy az egyházközség célja a helyi értékek fenntartása és továbbadása mellett az is, hogy a faluba látogató vendégeknek kellőképpen tudják bemutatni a környék értékeit, ezért a népfőiskolában szervezett műhelyek rendeltetése egyebek mellett a falu és a térség népszerűsítése is.

Az előadások után minden gyülekezet képviselője bemutathatta a helyi megvalósításokat, beszéltek az építkezésekről, felújítási munkálatokról, a templomok, gyülekezeti termek és más ingatlanok fejlesztéséről.

Az est végén a jelenlevőket Székely Erzsébet körri gondnok üdvözölte, továbbá az egybegyűlteket köszöntötte idős Dombi Gyula leköszönő gondnok is, aki mindvégig lelkes résztvevője volt a találkozóknak, és aki egybetartotta a körri gondnokokat. Majd közös éneklés és szabadidős tevékenység volt. Tárogató és orgonaszó is kísérte a népdal- és nótáénekeseket.

A második napon Kerekes Mónika gyergyószentmiklósi lelkész áhítatának alapja az evangéliumi csodálatos halfogás története és annak a gyülekezetépítésként is értelmezhető vonatkozása volt. Elsőként Sándor Krisztina főgondnok köszöntötte a résztvevőket, aki eredményes munkára biztatta a jelenlevőket. A főgondnok továbbá beszélt saját életútjáról, többek között egyéni egyházzolgálatáról és egyházi tisztségvállalásáról.

Ezt követően Márton Ildikó építész *A közösség a cél* címmel tartott előadást, amelyben kifejtette, hogy a múltban is és a jelenben is az építkezésnek, az építő tevékenységeknek közösségformáló ereje volt és van. Előadásában autentikus faluképeket, építészeti példákat hozott arra vonatkozóan, hogy mennyi munka, tudás, odafigyelés, közösségi akarat fedezhető fel egy-egy kőalapban, templomban, csűrben, iskolaépületben, amelyek máig közösségeink alapvető értékei. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a tömbmagyar együttesekben általában a műemlékekkel kapcsolatban fordított logika működik, azért vesznek kezelésbe rossz állapotú épületeket, mert azok a román műemlékvédelmi listán szerepelnek. A szakember szerint a műemlék épületek védelme és megőrzése elsősorban közösségi cél kellene legyen, mivel ezek az épületek történelmünk egy-egy lapját, fejezetét jelölik, amelyeket csak tiszta szívű munkával, őszinteséggel, odafigyeléssel és igényességgel lehet megőrizni a jövő generációnak.

Ez követően Gyerő Attila homoródújfalvi lelkész mutatta be előadásában a lupényi és homoródújfalvi gyülekezetépítési tapasztalatait. A hátralevő időben minden gyülekezet képviselője megoszthatta tapasztalatait azokról az egyházközségi stratégiákról, amelyeket a járvány által dominált elmúlt időszakban dolgoztak ki a közösség megtartása érdekében. A résztvevők mélyrehatóan és hosszasan beszélgettek a járványhelyzet gyülekezeti életre gyakorolt negatív és pozitív hatásairól, a technika és az internet által nyújtott lehetőségekről, az új eszközök és fórumok szerepéről az elszármazott gyülekezettaggok és a helyi gyülekezet kapcsolatát tekintve.

A szünet után kiértékeltek a kétnapos találkozót, és megfogalmazták építő javaslatukat a jövő évi rendezvényhez kapcsolódóan. Az esemény, amely Hargita Megye Tanácsa támogatásával valósulhatott meg, Solymosi Alpár áldáskérésével és a 275-ös egyházi ének közös eléneklésével zárult.

BÍRÓ SÁRA GYÖNGYVÉR

Szépkorúak klubja Homoródszentpálon

Pár évvel ezelőtt a falu nyugdíjasaival beszélgetve szóba került: jó lenne egy nyugdíjasklub létrehozása a faluban. Többször is jártunk a magyarországi testvértelepülésen, Zsámbékon, ahol két ilyen klub is létezik, miért ne lehetne itt is. A beszélgetéseket tett követte, 2018 novemberében minden, a faluban élő nyugdíjas meghívót kapott, és 14-én meg is tartottuk az első klubösszejevetelt, ahol Bathó Teréz nyugdíjastárs javaslatára a klub neve szépkorúak klubja lett, vezetője alulírott, a pénztáros pedig Lukácsi Magdolna, utóbbi feladata a jelképes havi 5 lej tagsági díj begyűjtése és Imre Gyöngyvérrel együtt ajándékok vásárlása, amikor arra szükség van. A klub feletti védnökséget a helybeli László Gyula Közművelődési Egyesület vállalta, támogat az unitárius egyházközség is, az összejevetelek a parókia pincéjében lévő közösségi teremben zajlanak.

Induláskor harminckét tagot számláltunk. Ez a szám közben emelkedett, de sajnos volt öt elhalálozás is, így most negyven tagunk van, ezek java része mindig jelen van. Összejeveteleket havonta tartunk-tartottunk, a koronavírus éves szünetet rendelt el a klub tevékenységében. Minden összejevételre meghívunk valakit, aki legtöbbször vetített képes előadást tart egy témáról, ezt kérdések, beszélgetés követi, majd kis ajándékkal felköszöntjük azokat a klubtársakat, akik abban a hónapban ünneplik születésnapjukat: kórusban énekeljük a *Boldog születésnapot* dalt. Az ünnepeket süteményeket, húsítóket és italt hoznak az alkalomra.

Eddig húsz klubdelutánt tartottunk, felsorolom a meghívottakat és a témákat:

1. Alakuló összejevétel.

2. *Erdély bé nagyon kerítve* – Márkos Ervin kőhalmi lelkész vidám, énekes székely műsorát hozta el nekünk.

3. Tódor Csaba volt homoródszentpáli, jelenleg székelykeresztúri lelkész és családja a tiszteletes legújabb könyvét (*Szimbólum, rítus, dráma*) mutatta be.

4. Szabó József állatorvos, ornitológus *Homoródszentpál madárvilága* címmel tartott előadást.

5. A Székelyudvarhelyi Nyugdíjasok Önszegélyző Pénztárának művészcsoportja vidám műsorral érkezett hozzánk.

6. Vetített képes előadás az 1848–1849-es forradalomról, a meghívott Balácsi Dénes néprajzkutató sajnos nem tudott eljönni. Felleptek a homoródszentpáli általános iskola tanulói egy ünnepköszöntő műsorral.

7. Andorkó Orsolya Mária belgyógyász orvosi témákról tartott előadást.

8. Simó Melinda pszichológus és Simó Sándor eszperes közös előadásának címe: *A halál elviselése*.

9. Demeter Sándor Lóránd székelyderzsi lelkész egyházunk 450 évének tiszteletére általa szervezett lovas zárándokltról mesélt.

10. Zoltán Sándor sepsiszentgyörgyi gombaszakértő *Őszi gombák* címmel tartott előadást.

11. Kádár Enikő Bögözből *Gyógyító növényi olajakat* ismertetett.

12. Pál János homoródszentmártoni lelkész *El a hontalanságba* című könyvének bemutatója.

13. Tőkés Bencze Zsuzsanna akkor gyergyószentmiklósi, jelenleg homoródszentpáli lelkész karácsonyról beszélt a klubtagoknak.

14. Dénes Erzsébet homoródszentpáli utolsó éves teológiai hallgató, jelenleg székelykeresztúri segédlelkész *Barangolás a Szentföldön* címmel mesélt élményeiről.

15. Pálfalvi Pál székelyudvarhelyi biológiatanár *A csíki és gyimesi temetők virágairól* beszélt.

16. A bögözi nyugdíjasklub tagjai farsang havában meglátogatták klubunkat, és ez alkalomból vidám műsorral jelentkeztek a homoródszentpáli gyermekek.

17. Páncél Szilamér marosvásárhelyi régész a Homoródszentpálon folyó ásatásokról tartott összefoglaló előadást.

18. Sata Attila homoródszentmártoni családorvos a koronavírusról beszélt.

19. Forrai Réka, az odensei (Dánia) egyetem lektora a jogáról osztotta meg gondolatait.

20. Andorkó Júlia Eszter Kolozsvárról az *Unitárius Közlöny*ről, a *Keresztény Magvetőről* és más unitárius kiadványokról beszélt.

Ezeken kívül volt egy kiszállás a marosvásárhelyi Hahota előadására Székelykeresztúrra, ahol a helybeli egyházközség és a Tódor lelkész házaspár vendégei voltunk, valamint egy autóbuzos kirándulás Gyimesbükkre, az ezeréves határra. Terveink között szerepel – de ezt egyelőre a koronavírus negyedik hulláma megakadályozza – a helybeli Homoród Fotóklub előadása a község tucatnyi falujáról készült művészi fényképsorozat vetítésével, a községi előjáróság meghívása, egy kirándulás a szejkefürdői Erdély Mini Parkba és viszontlátogatás a bögözi nyugdíjasklubhoz, karácsony megünneplése, idősök napja... de egyelőre ismét kényszerszünet van.

Meggyőződésem, hogy egy ilyen klubra szükség van. Havonta egyszer találkozni, érdekes előadásokat hallgatni, egymást felköszönteni, ünnepelni, elbeszélgetni. A nyugdíjasok rétege nem egy elkényeztetett réteg, nagyon sok helyen nem törődnek velük. Abból, hogy sok tag kérdezi: mikor lesz összejevétel, kit ünnepelünk, mikor és hová kirándulunk, arra a következtetésre jutunk, hogy jó kezdeményezés volt a klub létrehozása, és folytatni kell a munkát. Jó lenne kapcsolatot teremteni más hasonló klubokkal, és közös tevékenységet folytatni.

FORRAI TIBOR

SZERETETSZOLGÁLAT

A *Határtalanul* program Erdővidéken

• A *Határtalanul* program révén magyarországi iskolák tanulói az állam támogatásával osztálykiránduláson vesznek részt a szomszédos országok magyar lakta területein, így személyes tapasztalatokat szereznek az anyaország határain kívül élő nemzettársaikról. A Gondviselés Segélyszervezet több mint öt éve együttműködik a Székelyföldre látogató dabasi és környékbeli településekről érkező pedagógusokkal. Célunk, hogy az anyaországi fiatalok megismerjék az erdélyi hátrányos helyzetű családok problémáit, s amennyiben kedvük van hozzá, segélyezési akciókban vegyenek részt.

Pájer György munkatársunk a következőképpen nyilatkozott eddigi tapasztalatairól: „Próbálok minden évben szélesíteni a magyarországi diákok látókörét és megmutatni nekik, hogy jobb adni, mint kapni. Dabas Barót testvérvárosa, ezért minden évben érkeznek dabasi és környékbeli csoportok a *Határtalanul* program keretében. Évekkel ezelőtt kialakult egy segélyezési program és ezt azóta is sikerült fenntartani. A diákok többféleképpen tudnak segíteni baróti rászorultakon: egyrészt működik a kenyérprogram, amelyben egy magyarországi iskola minden diákja és pedagógusa fejenként egy otthoni chips árát gyűjti össze, amiből mi egy hátrányos helyzetű családnak biztosítunk kenyeret egy egész évre. Az édességprogram keretében az anyaországi gyerekek egy-egy édességet adományoznak, amit mi összegyűjtünk, és ezáltal egy sokgyermekes, rászoruló családnak kedveskedünk. A segítségnyújtás harmadik módja pénzügyi adományok gyűjtése, amiből tartósélelmiszer-csomagokat vásárolunk hátrányos helyzetű családok számára. A *Határtalanul* programot évről évre próbáljuk fenntartani és színesíteni, hogy minél több maradandó élményt nyújthassunk az idelátogató gyermekeknek és pedagógusoknak.”

Hogy ezt milyen mértékben sikerült megvalósítani, azt az alábbi visszajelzésekből is megállapíthatjuk.

Pusztavacsi Általános Iskola

Pusztavacs Magyarország földrajzi középpontján fekvő kis zsáktelepülés, közel 1200 lakossal. Iskolájából, a Pusztavacsi Általános Iskolából, először vehetett részt huszonkét tanuló a *Határtalanul* programban. A pályázatot már két éve megnyertük, de megvalósítani csak idén szeptemberben sikerült. A gyerekek többsége, egy kivételével, most járt először Erdélyben. Felejthetetlen hat napot töltöttünk Erdővidéken, megismerve természeti szépségeit, kulturális örökségét, találkozással helyi kortársakkal.

Kísérőnknek, Pájer Györgynek köszönhetően lehetőséget kaptunk egy helyi hátrányos helyzetű család megismerésére is. A gyerekeket előzetesen tájékoztatta a család helyzetéről, körülményeiről. Gondolkodás nélkül felajánlották, hogy saját anyagi támogatásból tartós élelmiszerrel, tisztítószerrel, pelenkacsomaggal támogassuk Erzsikét és családját. Őt kislány vállalta, hogy az általunk megvásárolt csomagot átadják a családnak. A gyerekeket mélyen megérintette, amit láttak, és könnyes szemmel mesélték a többieknek és a szüleiknek is, akik büszkén hallgatták az amúgy „nehezen kezelhető” és „folyton elégedetlen” kiskamaszaik érzékeny beszámolóját.

Pedagógusként rendkívül fontosnak tartom a gyerekek érzelmi, empátikus nevelését, az érzékenyítést a társadalmilag elesettek iránt, a felelősségvállalást. A *Határtalanul* programunk egyik legmeghatározóbb hozadéka lett ez az adakozás. Hálásan köszönjük a Gondviselés Segélyszervezetnek, hogy lehetőséget kaptunk a segítségnyújtásra.

Pongor Beáta intézményvezető-helyettes,
kísérő pedagógus

Bugyi Nagyközségi Kazinczy Ferenc Általános Iskola

Az iskola diákjai már 5. éve látogatják a Nagy családot, amikor a *Határtalanul* pályázat keretében Vargyason járnak. Minden évben, amikor a kirándulásra készülnek, a család képe kint van a bugyi iskola folyosóján, és a tanulók, szülők tudják, hogy egy nyolctagú családnak segítenek. A pénzadományon kívül idén rengeteg ruhát, tanszert és mesekönyvet kaptak a gyerekek, amivel, reméljük, hogy kissé megkönnyítjük, megszépítjük a hétköznapjaikat. Ezután sem fogunk elfeledkezni róluk.

Pavella Krisztina tanár

Dabasi Táncsics Mihály Gimnázium

A Dabasi Táncsics Mihály Gimnázium 8. A osztálya szívben-lélekben gazdagodva tért haza Erdővidékről. A tanulmányi kirándulás alatt mindenhol nagy szeretettel fogadtak minket. Egyrészt nagy öröm volt látni a gyönyörű táj leírhatatlan szépségét, másrészt a diákok végre saját szemmel tapasztalhatták nemzetünk határokon túl nyúló egységét. A kirándulás egyik estéjén meghatározó találkozásban volt részünk. Az osztály tanulóinak egy része tanáraik kíséretével ellá-

togettak egy hátrányos helyzetű családhoz. A kicsike, de nagyon szép, tiszta, rendezett lakásban öt gyermekét nevelő családdal találkozhattunk. A tartós élelmiszerek mellett diákjaink személyes csomagokat ajándékoztak, illetve volt, aki személyes üzenettel, írással kívánt minden jót a család velük egykorú tagjainak. A 13–14 éves gyerekeket mélyen meghatotta a találkozás, és még inkább megerősödött bennük az adakozás okozta jó érzés.

Pongor Sándor pedagógus

Dabasi Szent János Katolikus Általános Iskola

A dabasi Szent János Katolikus Általános Iskola nyolcadikos diákjai a *Határtalanul* program keretében egy élményekben gazdag hetet töltöttek Erdővidéken augusztus 30. és szeptember 4. között. A diákok, szüleik és az iskola tantestületének közös célja volt, hogy az erdélyi tartózkodásunk alkalmával valamilyen formában támogatni tudjunk helyi diákokat. A mintegy 1780 lejnek megfelelő összegyűlt adományból sikerült kilenc iskolástáskát vásárolni és megtölteni a szükséges tanfelszereléssel, valamint tartósélelmiszer-csomagot összeállítani, édességgel kiegészítve. A fennmaradó pénzüsszegekből a gyerekek további tervezett szabadidős programjait támogattuk. Örülök, hogy ezeket az adományokat Pájer György és segítőinek közreműködésével személyesen tudtuk átadni a rászoruló családoknak. Az osztályból többen is jelezték, hogy ők is szeretnének jelen lenni az átadáskor, így személyesen is megláthatták az örömteli arcokat, ahogy a gyerekek átveszik az új iskolástáskákat és édességeket. Miután megbeszéltük a történeteket, a következőképpen fogalmazták meg érzéseiket:

„Nagyon megható volt látni, hogy főleg a fiatalabb korosztályú gyerekek mennyire örültek az ajándékoknak.” (Fekete-Gergely Nándor) „Láttuk, hogy milyen körülmények között élnek ott. Ez elszomorított, de közben boldog is voltam, hogy ha nem is túl sok dologgal, de tudtunk segíteni nekik. Azt gondolom, pontosabban azt láttam, hogy ők a hátrányaik ellenére is nagyon boldogok.” (Szántó Kira Amira)

Simon András tanár

Dabasi Kossuth Lajos Általános Iskola

A Covid-időszak után újra beindítottuk a *Határtalanul* programunkat, amit már több mint egy évtizede sikeresen működtetünk. Idén rendhagyó módon nem a hetedik, hanem a nyolcadik osztályosokkal érkeztünk Barótra. Pájer György, aki mindig nagy lelkesedéssel segít nekünk a program lebonyolításában, a Gondviselés Segélyszervezet tagja. Rajta keresztül értesültünk róla, hogy lenne lehetőség mélyszegénységben élő családok megsegítésére. A gyermekeink, pedagógusaink nagy örömmel vettek részt a segélycsomagok összeállításában, amely tartós élelmiszerekből, gyermekruhákból, játékokból, valamint édességből állt. Örülnénk, ha ezt nemcsak egyszeri alkalommal, hanem rendszeresen megtehetnénk a jövőben. Fontosnak tartom a mai énközpontú világban, hogy a gyermekeink ilyen önzetlen tevékenységekben vegyenek részt. Vegyék észre bajba jutott embertársaikat, és lehetőségeik szerint segítsenek. Ne maradjanak meg a sajnálat szintjén. A Dabasi Kossuth Lajos Általános Iskola igazgatójaként, magyar emberként úgy gondolom, jövőnk szempontjából ez elengedhetetlen határon innen és azon túl.

Tamás Roland iskolaigazgató

Családi nap Székelykeresztúron

Szeptember 28-án megvalósult egy régóta dédelgetett álmunk, megszerveztük a székelykeresztúri irodánk első családi napját, elsősorban a programjainkat látogató sérült fiatalok és családtagjaik részére. Istennek hála, szép számban összegyűltünk, mindenki együtt tudott örülni és ünnepelni ezen a napon. A részt vevő fiatalok és családjaik éhezik a közösségben megélt pillanatok, különösen a világijárvány okozta nehéz helyzetben. Ezért is érzünk különös hálát, hogy megélhettünk egy újabb alkalmat kis közösségünkben.

Családi napunkat babaklubbal indítottuk, ahova csecsemőket és kisgyermeket vártunk szülőkkel vagy nagyszülőkkel együtt. Erre az alkalomra csiribiris morzsákat hintettünk, ezzel a mondókás mozgásfejlesztő tornával növeltük az amúgy is jó hangulatot.

Déltől vártuk a sérült fiatalokat szüleikkel együtt. Számukra a nap néptáncsal indult, amelyet Kincses Olga néptáncoktató vezetett. A tánc boldogsághormonokat szabadít fel, megmozgatja a testet, és közben a hagyományainkat is őrizzük. Az örömsikolyok, a boldog felszabadultság által ihletett ugrások, amelyeket a fiatalok belefűznek a tánc koreográfiájába, mutatják, hogy mennyire szükségük van a tánc örömére. Ezt követően közös ebédre került sor. Az étkezés nemcsak fizikai szükségleteink kielégítője, a közösségben való étkezés összetartozásunkat is erősíti.

A finom ebéd elfogyasztása után Orbán Livia bútorfestő irányításával egy különleges kézműves-tevékenységen vehettek részt a fiatalok: agyagból készítették csempelapokat. Gyönyörű munkák születtek, a kíváncsi lelkek izgatottan várták a fürge ujjak által elkészített csempék születését.

A program körjátékokkal, énekléssel folytatódott, amelyek ugyancsak fokozták a hangulatot. Végül, de nem utolsósorban Lukács Gabriella bábos, mondókás, mesés-zenés, ős tematikájú foglalkozással koronázta meg családi napunkat. Utolsó programunkon részt vettek a Berde Mózes Unitárius Gimnázium Napközi Otthonának nagycsoportosai is, azzal a céllal, hogy jobban érzékeljék a sérült emberek problémáit és könnyebben befogadják őket, ismerkedjenek velük. Kicsik és nagyok mindannyian bekapcsolódtak az interaktív foglalkozásba, az esős, borús idő sem

szegte kedvét senkinek, mert a belső napunk annál erősebben ragyogott.

Köszönjük Hargita Megye Tanácsának és a Bethlen Gábor Alapnak az anyagi támogatást, a Székelykeresztúri Unitárius Egyházközségnek, hogy mindig otthont ad tevékenységeinknek, a Három Galamb Egyesületnek és az Erdélyi Ifjúsági Egyesületnek, hogy minden jóban partnereink és segítségünkre vannak.

DEÁK RÉKA
LŐRINCZI-SIMÓ ORSOLYA

IFJÚSÁGI OLDAL

Ilyenkor, novemberben

MAGYARI ZITA EMESE

• A városra ólmos köd nehezedett, a nappali nagy láрма csendesülni kezdett, októberből novemberbe lépett át a konok idő. Belső csendjének békéje választotta el a külvilág makacs dübörgésétől. Letűnt idők meseinek valósága elevenedett meg szeme előtt, gondolatban gyermekora helyszínein járt. Virágot helyezett elhunyt szerettei sírjára. A bizalom erős fonálának útvonalait térképezte fel. Emlékezni kezdett. Mert ilyenkor, november elején rájuk emlékezünk, kik mindig vigyázták lépéseinket, kik már csak emlékképekről mosolyognak ránk és cselekedeteinkben élnek velünk. Kolozsvári vagy más nagyvárosi egyetemek diákjaiként ha nem sikerül hazautazni, szobánk csendjében gyújtunk gyertyát, amikor elhalkul a város, és ebben a csendben jó erősen magunkhoz szorítjuk emléküket. Mert ilyenkor, november elején a mindig velünk maradó szeretetük erejének bölcsőjében ringatjuk el-elfáradó lelkünket.

A várat ólmos köd borította, a várfalak között néma csend honolt, a nyirkos őszi éjszaka után november 15-én ugyanolyan ködben érkezett a hajnal, mint minden évben ilyenkor. A cella csendjét lakat választotta el a külvilág eszeveszett rohanásának zajától. Gondolatban újra ott járt, és egy régi történet képkockái elevenedtek meg lelkében. A vár falának támaszkodik. A hideg újra ugyanolyan kegyetlen. A fogoly ugyanúgy ül bent, arcát a gyertya lángja világítja meg. Figyeli. Tanulni szeretne tőle. Megint ugyanazt, de másként. Hinni rendületlenül az igazságban. Merni újra és újra tenni még egy lépést. Kétkedni, perlekedni, keresni, kutatni, találni és megnyugodni. Mert ilyenkor, november közepén bárhol is legyünk a nagyvilágban, unitáriusokként Dávid Ferencre, egyházalapító püspökünkre emlékezünk. Egyletes fiatalokként vagy örök fiatalokként Déva vá-

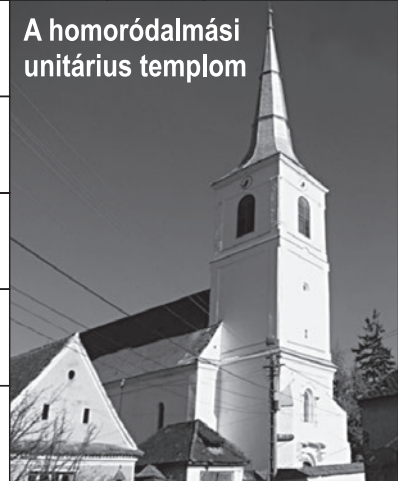
rába zarándokolunk, gyertyát gyújtunk, és unitárius mivoltunkban megerősödve tudatosítjuk újra, a nagy egész aprócska részei vagyunk. Mert ilyenkor, november közepén újratanuljuk az egy Istenben való hit erejének bölcsőjében ringatni el-elfáradó lelkünket.

A Kolozsvárról kivezető utat ólmos köd borította, az őszi színekbe borult fákat zúzmara lepte be, ugyanolyan hétvégének ígérkezett ez is, mint minden egyes egyletes találkozás: a kisbuszok utasaikkal elindultak a *közös utakon*. Templomok csendjében elhangzott imák, jól ismert közös dallamok keltek újra életre gondolatának foszlányai között. A valahova tartozás erős bizalomfonalára még egy csomót kötött. Dúdolni kezdte ugyanazt a dalt. Mert ilyenkor, november vége felé templomok csendjében hívjuk *közös utakra* egyletes fiataljainkat, hogy lépéseket tegyünk együtt Isten, egymás és önmagunk felé. A közös történetek, a nagybetűs üzenet és az újra magukat szívünkbe lopó dallamok erősítenek, és elhíthetik velünk újra, hogy a legjobb helyen vagyunk. Mert ilyenkor, november vége felé a valahova tartozás erejének bölcsőjében ringatjuk el-elfáradó lelkünket.

A városra ólmos köd nehezedett, a nappali nagy láрма csendesülni kezdett, novemberből lassan decemberbe lépett át a konok idő. Belső csendjének békéje választotta el a külvilág makacs dübörgésétől. Meggyújtotta az első gyertyát. Belső utakat kezdett építeni, ott bent, a lélekben készülni kezdett. Mert ilyenkor, november vége felé, bárhol is legyünk a nagyvilágban, az első adventi láng fellobbanásával hangolódni kezdünk, és újra hisszük gyermeki módra, hogy jut még egy ünnep ennek az évnek is. Mert ilyenkor, november végén, az adventi utakra lépve újra tanuljuk a tiszta, gyermeki bizalom bölcsőjében ringatni el-elfáradó lelkünket.

A falu szülötte, az unitárius egyház 14. püspöke volt (1654–1724)	Népművészet, Homoródalmás erről is híres	Maugli barátja	Nagybirtok	Fluor Magyar város	Fénykép Görög betű	Méter Francia autójel	Argentín focista Fában perceg	Térbeli mértani idom	Logikus indok	A falu szülötte, író volt (1930–2004)
Amper	Az EU közös pénze									
Gabonát betakarító						Alkohol ... tornya, szikla a szorosban				
Vígadó					Túrós ..., étel Ajtót behajtó					
Trafik				Fekete István fecskéje Igerag			Barnás szín Női név			
Ásványi fűszer		Névelő ... Delon, filmsztár		Bizony, rég ... herceg (Exupéry)			Henry Szent csodakő	Knock out Tantál vegyjele		
Római egyes	Lassan formálódik Dehogy!								Gramm Lángra lobban	
A ..., Kós Károly regénye				Zenekar vezetője Kiállítóhely						
Spanyol autójel	Kávémárka					Dátumrag		Lyuk közepe!		
Ház közepe!	Keleti uralkodó					Mutató névmás		Kipling kígyója		
			Csapat- tagok! Germánium vegyjele			Formá- lódik Földet forgat				
Becézett Árpád				Betegség jele			Köszönet- nyilvánítás Fényesebb a láncnál!			
Függő- folyosó				Zsúr						
Angol fiúnév		Maróan gúnyos Kiló				Ausztria autójel Az élen				
Népies lyuk			Argon vegyjele Lapos edény			Európa- kupa Napkutató műhold				
... királya, Lalo-opera		Zenei kifejezés Éneklő szócška								
Egy fajta habos ital										
					Csomót lazít					

A homoródalmási unitárius templom

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház, Kolozsvár
Alapítási év: 1888. Új sorozat (1990-től)

Megbízott szerkesztőbizottság: dr. Andorkó Júlia Eszter szerkesztő, Bíró Sára Gyöngyvér médiareferens, Rácz Norbert Zsolt főjegyző, felelős szerkesztő. **Munkatársak:** Asztalos Klára (Nők világa), Magyar Zita Emese (Ifjúsági oldal), Czire Alpár (fotó), Forrai Tibor (keresztretjvény), Szombatfalvi Etelka (Gyermekoldal), Szabó László (Szeretetszolgálat).
Tördelés: Virág Péter. Olvasószerkesztő: Dénes Gabriella.
Nyomatás: Idea Nyomda, Kolozsvár.

Postacím: 400105 Cluj, B-dul 21 Decembrie 1989 nr. 9.
tel./fax: (0)264 593 236/(0)264 595 927; kozlony@unitarius.org
A lapszám letölthető: kozlony.unitarius.org

Lapterjesztés és adminisztráció: **Gáspár Péter** és **Mezei Melinda**. A lapok kiszállításával kapcsolatos felvilágosítás: **Verbum Egyesület**, tel.: 0264 596 478.

A kéziratok szerkesztőségbe érkezésének határideje: a tárgyhoz előtti hónap **15-e**. Kéziratokat nem őrünk meg, és nem küldünk vissza. Közlésre szánt fényképeket kérésre visszaküldünk. A lapban közölt írások nem tükrözik feltétlenül a szerkesztőség nézeteit.

ISSN 1220-8418

Támogatók: Romániai Magyar Demokrata Szövetség és Communitas Alapítvány; Bethlen Gábor Alap.

Barangoló Isten országában

Kedves Gyerekek!

November az a hónap, amikor a ködös vagy zúzmarás reggeleken nektek már a fehér hó után sóvárog szívetek. Hűvösebb az idő, de remélem, az otthon melegében jól érzitek magatokat, és nagyon szép történeteket olvastok, meg matekpéldákat oldotok. A jó Isten végtelen szeretetére és mindenhatóságára gondolva könnyebb megküzdeni a neheznek tűnő feladatokkal is. November második vasárnapján Dávid Ferencre emlékezünk, unitárius egyházunk alapítójára. Amennyiben tehetitek, menjetek el a templomba, és adjatok hálát azért, hogy Isten segítségével sok-sok vita és ellenségeskedés ellenére, Dávid Ferenc kitartott felismert igazsága mellett, s megteremtette nekünk az unitárius vallást.

Feladatok

I. Írd a helyes választ a megadott betűk szerinti kockákba, majd a végén a sárgával jelölt oszlopban egy szót fogsz kiolvasni.

1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						

1. Így hívták Jákób második feleségének szolgáját.
2. Vallásos cselekedet neve, amelyben Istenhez szólnunk.
3. Jerikóban élt fővámszedő neve (Lk 19,1–10).
4. Minden nap egy az orvost távol tartja.
5. Ábrahám unokaöccsének neve (1Móz 12, 1–5).
6. Hogy hívták Naómi menyét? (Ruth 1,1–16)
7. Székelyföldön ebből a vadból van a legtöbb.

II. Mit tudsz Dávid Ferencről? Karikázd be a hozzá fűződő szavakat a szóhalmazban!

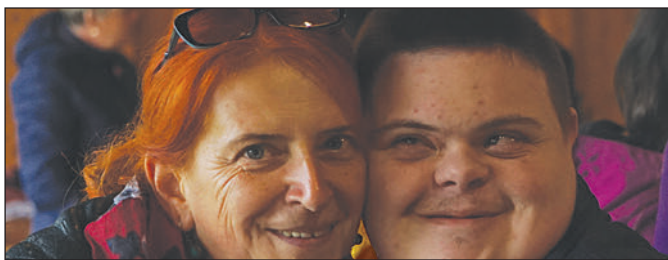

III. Te hogyan képzeled el azt a jelenetet, amikor Dávid Ferenc a kerek kőre állva olyan szépet prédikált, hogy Kolozsváron háromezer ember nyomban eldöntötte, hogy unitárius vallású lesz? Rajzolj, fess vagy gyurmázz, majd kérj meg egy felnőttet, hogy készítsen róla fotót, és küldje el az unitariusgyermekoldal@gmail.com e-mail-címre! A januári számban három kisorsolt mű szerepelni fog a gyermekoldalon. Örömteli alkotást kívánok!

Shakirov Sebestyén: Déva vára

Családi nap Székelykeresztúron

Határtalanul

Cikkeink a 19–20. oldalon

Bugyi Kazinczy-iskola

Pusztavacsi Általános Iskola

Dabasi Kossuth-iskola

Dabasi Táncsics-gimnázium

Dabasi katolikus iskola

Andrási György ny. lelkész (Kolozsvár), **Deák Réka**, a Gondviselés Segélyszervezet munkatársa (Székelykeresztúr), **Farkas Dénes** ny. lelkész (Kolozs), **Gálfalvi Gábor** ny. iskolaigazgató (Alsóboldogfalva), **Kiss Zsuzsánna** lelkész (Ikland-Nagyernye), **Koppándi Júlia** lelkész (Déva), **Kovács Sándor** egyháztörténész (Kolozsvár), **Lőrinczi-Simó Orsolya**, a Gondviselés Segélyszervezet munkatársa (Székelykeresztúr), **Máthé Dénes** ny. egyetemi tanár (Kolozsvár), **Nagy László** lelkész (Marosvásárhely), **Palkó Zalán Koppány** lelkész (Felsőrákos), **Sánta-Boros József** gondnok-énekes (Szentgerice), **Simó Melinda** iskolapszichológus (Székelyudvarhely), **Szilágyi Szilamér** lelkész (Nyárádszentlászló)